

मासिक

राममान प्रधान

यशोधरा

(पूधा: प्याखं)

- राममान प्रधान

विक्रीक:

नेपालया सांस्कृतिक तथा सामाजिक
इतिहासया अनुसन्धान केन्द्र
पुतलीसडक, यँ ।

पिकाकः- नेपालया सांस्कृतिक तथा सामाजिक इतिहासस्य
अनुसन्धान केन्द्र, पुतलीसडक ये ।
फोनः- २२८४५४, फाक्स नं. २-२८६११

पियनाः- ह्लापां द्वःछिगू (१०००गू)
१११६ (वि. सं २०५३)

छाबः क्पियाः- चिनिकाजी ताम्राकार

सफू दइगु थाय्ः- सफू धुकू (नातिवज्ज वज्जाचार्यं) दगुबहा, ये व
च्चमि- राममान प्रधान, पुतलीसडक, ये ।

सफूया हामाः- च्वमि

मूः- २०।- तका

थाकूः- बी. एम. प्रिन्टिङ्ग प्रेस
लगं, बलाछि, ये ।

देछा !

जितः जन्म ब्यू पि मां-बोया

पालिकाय् सभक्ति देछाया ।

- राममान प्रधान

पात्रतय्गु नाः-

१. जुजु (यशोधराया अग्र्य)	१४. सिद्धार्थ
२. माहा	१५. सूतारेपि
३. जुजु शुद्धोदन	१६. देवदत्त
४. यशोधरा	१७. मग्नी
५. महामग्नी	१८. व्यथस्थापक
६. न्यायाचार्य	१९. मिसाह्य
७. ज्योतिषाचार्य	२०. बुढा
८. सभासद्वि	२१. रोगी
९. मुद्दाचार्य	२२. जोगी
१०. मिसाह्य	२३. महारानी
११. सेनापति	२४. अग्नि
१२. मिजंह्य	२५. राहुल (मन्ना)
१३. तान्त्रिक	२६. भिक्षुपि

लिधंसा खँ

नेपालभाषा साहित्यया धुकुतिइ नाटक (खँह्लाप्याखँ) विधा-
थो थःगु बिस्कंगु भूमिका दु । अथेला थुगु नाटक विधा धइगु भव्य
(न्यने, कने, ब्वनेकथं) व दृश्य (दबुलिइ हुइकेकथं, स्वयेकथं) नं
महत्त्वपूर्ण, अकें थुकिया विशेषता व उपादेयता नं अप्पो खनेदत ।

हानं नाटक धइगु गणित विद्या थें, संगीत विद्या थें तूं छगू
कथंया विभ्रभाषा हे खः । अकें संसार्य न्ह्यागु च्वन्ह्यानाचवंगु भाषा
व साहित्यय नाटकया परम्परा व नाटक चवयेगु, हुइकेगु सिद्धान्त नं
दयाचवनी । थुकी नेपालभाषाया नाटक नं दुध्याःगु जुल । अले इसा-
ह्लयगुगु शताब्दीपाखे हे जुजु अशुवर्माया इलययागु प्याखंदबू
हाडिगांपाखे दु धइगु दसि उगु इलय अथवा व स्वयां नं न्ह्यःहे नेपालय
दबुलिइ प्याखं हुइकेगु नाटक कयनेगु परम्परा व थितिरिति ब्वह्लने
धुकल धइगु सोदत । क्षिह्लयगुगु व क्षिचयागुगु शताब्दीपाखे मल्ल-
कालया इलय ला नेपालभाषाया नाटकया सुवर्ण युग हे जुल धाये-
माल । थुकिया हे बसूकथं भूपतीन्द्र मल्लया विक्रम चरित्र; रणजीत
मल्लया कृष्णचरित्र, ययात्योपाख्यान, जयप्रकाश मल्लया बीरध्वजो-
पाख्यान, रत्नेश्वर प्राबुर्भाव; अले सिद्धिनरसिंह मल्लया सुदामा,
सुरदास; श्रीनिवास मल्लया स्वह्य बाथः आदि नाटकयात क्षीसं
इबःलाक ब्वनेफु । नेपालभाषाया नाटक परम्परा थुलि क्वातु, थुलि

लोकंद्वाःगु जुल कि शाहकालया जुजु श्री ५ राजेन्द्रं तक नं नेपाल-भाषां महासत्वोपाख्यान नाटक चवयावंगु जुल, अले श्वहे नाटक नेपाल सम्बत १५१ स चाबहीया शाक्यभिक्षु रत्नमुनिजुं थःहे प्याखंया कज्जि जुयाः दबुलिइ हुइकावंगु जुल । श्व चवय् न्ह्याथनागु नाटक फुकक शास्त्रीय लक्षणकथं चवयातःगु अले चकंदबूया पद्धतिकथं हुइकिगु खः ।

थुजोगु हे लिधंसा खेया इवलय् शास्त्रीय पद्धतिकथं बिस्कंगु, लोक परम्परा व लोक शैलीकथं लोकंद्वाःगु नाटक नं नेपालभाषाया नाटक ह्यलय् डवलहंगु जुल । न्ह्याथाय् नं न्ह्याथासं खः श्वयाः हुइकिगु थुजोगु खः प्याखं नाटक २००६ साल न्ह्यःतक गुन्हुपुत्ती व यंज्या-पुत्तीबलय् थाय्थासय् त्वालय् हुइकावं वयाचवंगु जुल । थुजोगु खः प्याखंया सन्दर्भय् जनवर्गीय लोकनाटक डवलहूकूपि नांदं पि धूम्वारा-हीचा व बेखाभाइचापिनिगु योगदानयात शीसं त्वःमंके फंमखु ।

अनलि नेपालभाषाया नाटकया ह्यलय् पश्चिमी शैलीयागु थियटर हलया स्टेजय् ह्वीकिगु नाटक पद्धतिया प्रभाव लाःवल । भिक्षु सुदर्शनया अम्बपाली, वसपोलं हे सम्पादन यानाविज्याःगु दबू, विजय मल्लया कुलां चकनोतिनि, किसि न्याइहा सदनमान, वासुशशीया ताःचा-प्वाय्, भूमि यंहा मनु, ईश्वरानन्दया किल्कुति दुनेया अगति, आत्म-हत्या, ज्ञानमारा, थथे हे मेमेपिं न्हून्हूपि नेपालभाषा साहित्यया नाटककारतय्गु थीथी कृति नं यक्व खनेदयेकः वल ।

श्वहे इवलय् नेपालभाषा नाटकया विकास क्रमय् आधुनिक रङ्गमञ्चय् थीथी क्याम्पस व सघसंस्थाया स्वसालय् हुइकावःगु थीथी नाटकया नं तःधंगु भूमिका चवंगु जुल । थुगु प्रसङ्गय् पब्लिक यूथ क्याम्पसया संस्थाः साहित्य पालाया स्वसालय् दैय्दसं घइथे न्यायेका वयाचवंगु अन्तर क्याम्पस नेपालभाषा छधाः प्याखें धेधेबल्लाः कासा (*Nepal Bhasa Drama Festival*) नं विशेष रूपं न्ह्यथने

बहजू । थुगुसो (ने. सं. १९९६) नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानं
 ध्यायेकूगु “राष्ट्रिय नाटक महोत्सव २०५३” स नं नेपालभाषाया
 थीथी संघ संस्थां इवति कयाः नेपालभाषाया नाटक न्ह्यवःगु जुल
 (समानान्तर समूहपाखें छधाः प्याखं “थःथिति”, थथेहे समर त्रिमूर्ति
 भवैतयापाखें पूधाः प्याखं “ग्वाहालि, ग्वाहालि”) ।

नेपालभाषाया नाटकया विकास क्रमया थजोगु हे इवल्य् आः
 हानं छह्य न्ह्यह्य नाटककार भाजू राममान प्रधानया थःगु हे न्हूगु पहः
 जुगु न्हूगु कृति थुगु “यशोधरा” पूधाः प्याखं क्षोगु न्ह्यःने खनेदयेकः
 चल) थवयात क्षीसं दुनुगलंसिसे लसकुस याये ।

अले थुगु नाटकयत इवचायेके न्ह्यः छता खें थव थन न्ह्यथनेगु
 नं उपयुक्त जुइगु ताया, व छु धाःसानि २०१६ सालय् चुनाउ
 त्याकाबःह्य नेपाली कांग्रेसया सरकारं उथाय् संस्कृति विभाग नामं
 छगु न्हूगु विभाग सिर्जना यानाः थव विभागयात पुरातत्त्व विभागय्
 स्वाकैयंकल । अमनिसें तिति थी ५ या सरकारया दकले ह्यापांगु
 “पुरातत्त्व व संस्कृति विभाग” खडा जूगु जुल । शौभाग्यवश थुगु
 पुरातत्त्व व संस्कृति विभागया दकले ह्यापांह्य निर्देशक जि (सत्य-
 मोहन जोशी) हे जुइदत अले थवहे विभागय् भाजू राममान प्रधान
 चुंवा जुयादिल । अके भाजू राममान प्रधाननाप जि आपालं परिचित
 अले नेपालभाषां पिदंनु थुगु ‘यशोधरा’ पूधाः प्याखंनाप नं आपालं
 सःती ।

उगु इलय् तक नेपाल अधिराज्यय् गनं हे सार्वजनिक नाचघर
 मडुनिगु जुल । अथेनं उगु इलय् पुरातत्त्व व संस्कृति विभागं गुलिनं
 सांस्कृतिक कार्यक्रम व नाटक कयनेगु ज्याइवःत न्ह्याकल व फुक सिंह-
 दरभारय् दुने च्वंगु राणाकालीन पारिवारिक बःचाधंगु नाचघरय्
 हे कयंगु जुल । अले थुबलेनिसें हे थी ५ या सरकार पुरातत्त्व व

संस्कृति विभागया कुतलय् दकलेह्लापां स्वनिगलय् थीथी सांस्कृतिक संघ संस्थायात सुव्यवस्थित रूपं संगठन यानाः सरकारी स्तरं कदर याःगु परम्परा च्वंगु जुल ।

उगु इलय् राणाकालय् नीस्वनातःगु नेपाल उड ववर्स लि घड्गु छगू सियागु कारखाना रानीपुखू लिकसं ब्येकानःगु जुल । लिपा उगु कारखाना लिकुडेसनय् (उयाख्यं स्पनाः छानाः) बैसेलि उगु कारखाना व उकियागु प्यपीत्या जग्गा फुक टेण्डरकल यानाः लिलाम यात । अग्ले पुरातत्त्व व संस्कृति विभागं १ लाख ३७ द्वः दाम उगु कारखाना, कलपूर्जा मेसिन, व जग्गा थःगु तहाहातय् हल । अनलि उगुहे कारखानायात छगू कामचलाउ अस्थायी नाचघरया रूपय् परिणत यानाः 'राष्ट्रिय नाचघर' घड्गु नां च्वंगु जुल । अनलि नेपाल अधिराज्यया दकले ह्लापांगु सार्वजनिक राष्ट्रिय नाचघर थ्व हे जुल ।

लिपा, पुरातत्त्व व संस्कृति विभाग निगू विस्कंगु विभाग जूवन । राष्ट्रिय नाचघर संस्कृति विभागय् दुथ्याः वन । अनं हानं संस्कृति विभाग नं "सांस्कृतिक संस्थान"या रूपय् परिणत जूवन । उखे, भाजू सुब्बा राममान प्रधान धाःसा राष्ट्रिय नाचघरया इतिहास थुवाः जुयाः थ्वयागु इलय् ब्यलय्यागु दुःख, सुख, पंगल व बंधव नाप गुलि परिचित, उलिहे वय्कः राष्ट्रिय नाचघरया रङ्गमञ्चवीय पद्धति व नाटकीय कलाया छह्य अतिकं अनुभवोह्य ज्ञाता नं जुल । थुजोगु हे लिधंसाय् भाजू राममान प्रधान छह्य कुसलह्य नाटककार नं जुयावल । अग्ले थनहे राष्ट्रिय नाचघरया रङ्गमञ्चय् वय्कतं इलय् ब्यलय् नेपाली भाषां च्वयाछुगु न्हयगु गीतिनाटक सकलतापूर्वक मंचन जुल । थुमिगु नां थथे खः (१) आम्राको पुकार, (२) राम-सरत मिलाप, (३) सत्य हरिश्चन्द्र, (४) शत्रु बर्षम् जीवेत्, (५)

-घ-

युगको पुकार, (६) सत्य नाग व (७) यशोधरा ।

आः श्व भूमिपिनि त्हातिइ लानाच्चंगु सम्वादपूर्णगु पूधाः
प्याखं पानाः दयेकातःगु “यशोधरा” वहे राष्ट्रिय नाचघरय् २०२८
सालय् संस्कृति विभागया तत्त्वावधानय् कलाकार परिवारं न्हाव्वःगु
व रजत जयन्ती न्यायेकाः वयनेधुंकूगु गीतिनाटक (म्ये प्याखं)या
परिवर्द्धित रूपं पिदंगु नेपालभाषीया पूधाः प्याखं खः ।

यशोधरा नांगु थुगु नाटक (पूधा प्याखं) गुलि बांला उलिहे
प्रभावकारी जूगु दु । नाटकया प्रस्तुतिकरणय् नाटककार अर्तिकं सफल
जूगु खनेदु । थुकीयागु विषयवस्तुयात कयाः छं घायेगु जुल धाःसा
थुकी यशोधरायागु नारी हृदय व नारी व्यक्तिःवयात ह्यसिकाः गुगु
विश्लेषण ववयातल व स्वाभाविक रूपं हे न्हानाच्चंगु जुल । खः,
उगु इलय् इहिपा न्हाः यशोधरां सिद्धार्थ गीतमयात नापलानाः
आध्यात्मिक भावनाया खं म्हात नं ज्वीफु तर यशोधराया मनस
युजोगु खं दुसुनाच्चंगु ला अवश्य दयेफु, अले नाटककारं मनय् उल्-
उलु सनाच्चंगु खंयात नाटकीय शैलीं सम्वाद दयेकाः उलाबिल गुगुकि
स्वाभाविक जूगु दु ।

हानं छता खं थुकी भूमिपिसं स्वकुमिपिसं कुंखिनेफुगु छु
धाःसा श्व नाटकय् यशोधराया मचा बुइबलत् पिभ्यगः व छ्वासयागु
नं खं न्हाथनातल, उगु इलय् यशोधराया प्रसव वेदना जूबलय् घाथे
थुजोगु खं जुल जुइला ? तर थन मीसं सीकेमाःगु श्वीकेमाःगु मूलगु
खं छु धाःसानि नाटककार भाजु राममान प्रधानजु छह्य नेवाः संस्कारं
व्वह्लनाच्चंगु नेवाः संस्कृति व दर्शनया छह्य चिन्तक व साधक नं
खः धइगु खं मीसं लुमकेमाः । अक्के नाटककारया मिखां मचाबूम्ह
यशोधराया क्वथाय् सिद्धार्थ दुहांवबलय् अन वं न्हाःनेसं पिभ्यगः
तयातःगु खंकल । अले नाटककारं अजिचिया म्हुतं मचाया पिनाप
स्वापू हनाच्चंगु छ्वासया दार्शनिक खं नं न्हाथंकल । वास्तवय्

धुजोगु सान्दर्भिक खं धडुगु अत्युक्ति मखु, थःथःगु देश, काल, समाज
अनुसार स्वतः उल्लेख जूवनिगु खं खः ।

अन्त्यत् न्ह्यागु देश्यु नं नाटक विधाल्यु थःथःगु छता
विशेषता व लक्षण चायेकं वा मचायेकं खनेदयाचवनिगु हे जुल ।
गथेकि, बेलायतया नाटक्यु काव्यात्मक चमत्कार, जर्मनया नाटक्यु
सांगीतिक रस माधुर्य रूपया नाटक्यु नृत्य-कलाकारिता, फ्रान्सया
नाटक्यु सुखान्त मनोविनोद, ग्रीसया नाटक्यु दुःखान्त व्यंग्य थें तुं
नेपाःया नाटक्यु नं बेराग्य भाव दनावडुगु, शान्तिया लेंयु पलाः
न्ह्याडुगु । थ्व हे कारणं, थुगु यशोधरा नाटक्यु नं अन्त्ययु “बुद्धं
शरणं गच्छामी, धम्मं शरणं गच्छामी, संघं शरणं गच्छामी” धायेकाः
नाटक कवचायेकातःगु जुल ।

नेपालभाषया नाटकया ख्यलयु छगू न्ह्युगु विषयवस्तुकथं छगू
सरसमय भाषा शैली कयातुकातःगु यशोधरा पूधाः प्याखं मांभाषा
सुमंकाः न्ह्याव्वया छूगुत्ती पासा नाटककार भाजु राममान प्रधानजु-
यात आपलं आपलं सुभायु । वयुकःया च्चछायेबहगु सिद्धहस्त च्चसा
हानं हानं मेमेगु बांबांलाःगु छधाः प्याखं, पूधाः प्याखं नं अवश्यमेव
पिद्वनित्तिनि धडुगु वृढ विश्वास यानागु जुल ।

यल, ब्रह्मबाहाः

मि. सं. १११६ सिथिनखः

(बि.सं. २०५३ जेष्ठ १० गते)

— सत्यमोहन जोशी

निगू शब्द-प्याखं स्वयाः

श्री राममान प्रधानजुं चवयादीगु 'यशोधरा' प्याखं नेपाःया संस्कृति व्वयाः पिदंगु प्याखं खः धायेगुली छुं अत्युक्ति ज्वीमखु । पुरातत्त्व व संस्कृति विभाग संयुक्त रूपे २०१६ सालय् गठन जूबलय् प्यदंतक व २०२२ सालय् संस्कृति विभाग पुरातत्त्वं अलग जुयाः थःगु हे अस्तित्व कयाः गठन जूसैलि व विभागया सम्पूर्ण जिम्मा कयाः ज्या यानादीह्य जूगुलि नाटककार श्री प्रधानयाके सांस्कृतिक समुन्नति-या भाव गुलित दुयनाचवंगु दु धाये मालीमखु । अथेनं नाटक धयागु जीवनयात सजीवकथं सांस्कृतिक सुवास ह्वलाः व्वयेगु छगू दृश्याकाव्य खः तर पुरातत्त्व विभागय् च्वनाः महामानव भगवान् बुद्धया धर्मपत्नी अर्धाङ्गिनी, तेजश्री तपस्वीनी यशोधराया शीलस्वभावया प्राज्ञिक भावनां प्रभावित जुयादीह्य साहित्यकार जुयादीगुलि यशोधराया शील, समाधि व प्रज्ञायात न्ह्यव्वयेत प्रधानजुं साहित्यया माध्यमं थःगु विचाः श्व प्याखनय् व्वयादीगु दु धायेवल्य् छुं अस्वाभाविक जुइमखु । यशोधरा छह्य नेपाःया नांजाःह्य नारीरत्न खः । गुह्यसिगु आत्म-नियंत्रण भावयात स्वयं सिद्धार्थं तरु नं मुक्तकंठं प्रसंशा मानाविज्यात, अज्याःह्य पात्रयात चरित्र नायिकाया रूपय् नाटककार भाजुं नेपाली-भाषं नाटक च्वयाः मञ्चन यानादी धुंकुगुलि श्व प्याखंया भावपक्ष व कलापक्षया बारे थन छुं धाये माली थें मच्चं । २०२२ सालय् तत्का-

लीन मन्त्रीया ह्लाःतं श्व 'यशोधरा' प्याखंयात शील्ड व प्रमाण-पत्र
व्युगुलि नं (त्याःगु वापत) श्व खे पुष्टि याः ।

थुलि जक मखु नाटककार भाजुं वयागुलि मयाक नाटक
चवयाः नाटक क्षेत्र्य थः सिद्धहस्त जूगु खे श्व प्याखंसफूया अन्तिम
पृष्ठय् न्ह्यब्वयातःगुलि नं प्रमाणित याः । यशोधरा थेंज्याःह्य तपस्वी-
नीया महिमा व गरिमा थःगु हे मांभासं चवयाः पित्थनेगु निम्ति प्याखं
चवमि भाजुयात छुं खेय् नं पंगः मदुगु खे श्व प्याखनय् सलललं
न्ह्यानाच्वंगु शैलीं नं प्रमाणित याः । सरल व सरस रूपं मांभाव
प्याखं चवयाः ऐतिहासिक विषयवस्तुस सांस्कृतिक सुवास ह्लाः चवया-
दीगु श्व प्याखनं आत्मनियन्त्रणय् चवनाः साधना यानाच्वंपि
व्याक्कं नेपाःमितय्गु प्रतिनिधित्व यानाच्वंगु दु । प्याखनय् छेय्संतु
चवनाः साधना यानाः भिक्षुणीतकं जुयावंह्य बुद्धया सहकामिनी
यशोधराया बौद्धिक व्यक्तित्व श्व प्याखनं वयनःच्वंगु दु ।

साहित्यप्रेमी भाजु मय्जुपिन्त श्व प्याखनं अवश्य भिगु प्रेरणा
वी, प्रज्ञा साधनाया लेंपु चायेकावी धयागु आशा याना । प्याखंचवमि-
यात साधुवाद बो ।

Dhamma.Digital

खड्गमान

महानिदेशक

पुरातत्त्व विभाज

२०५३/२/६/१

यः जिगु मांभाय् !

थौं जि हसंफसं छंथाय् वंचवना लसताया हसना बीत-
म्हगःतले खय्भासय् जक पाय्छिम्ह प्याखंछ्वमि भाजु राममान प्रघानं
थौं 'यशोधरा' ज्वनाः नेवाःभासय् नं इवःछूझाल । निह्चिछ पिने
म्हिताः बत्तं आः मासुलनेत छेय् वल धकाः ब्वःमबिसें, जि स्यू,
थ्व मचायात छ मायां पित्तु-विइ । न्हागुसां आखिर छ मां खः ।

'यशोधरा' छं मचाया थ्व न्हापांगु स्वां निहः जक चीके
छु घुन, जितः ला थ्व झीगु प्याखं वयबया विस्कं हे दिशेषता दुगु स्वां
जुइ ला थें च्वन । तर मेमेगु हः चीकावं वनाबलय् धाःसा गय् गय्
मन भचा खुल्लुक मिन ।

गनतक प्याखंया खें दु, प्याखं ला जुइफुगु हे दु, सन्देश नं
ईयात ल्वयेक हे बीफुगु दु, अथे खयांनं 'यशोधरां' यशोधरायात माःछि
ल्हनेफुगु खनेमन्त । निष्ठा, लगन व सीप दयां नं थ्व प्याखं उत्तिग्यंक
लागवलं मलाःगुया मू हुनि हे अर्घ्यं जकं खःला ? आशा दु, वय्कःया
लिपा-लिपाया प्याखं-कृति जिगु थ्व न्हासःया लिसः जुइ ।

थःगु लाछिइ म्हितेगु कासा धंगु कपिंथाय् नयेगु तःथ्वय्
स्वयां नं साः । लिबाक्क हे जूसां, थ्व खें यदि वय्कलं वाःचायेकादीगु
खःसा, थुकियात हे इलंद्वाःगु सन्देश भाःपाः प्याखंया लंपुं ब्वेमिपिन्त
वियादी धकाः जि छाय् आस्कुति मजुइगु ?

नेपाल संवत् १९९६
तछलाथ्व ३ सोमवार

— दुर्गलाल श्रेष्ठ
थेंबही-क्वाःपुखु, ये

स्व. अरबुजु ख. गणेशमान प्रधान

स्व. मां गणेशकुमारी प्रधान

जिगु धापू

गुळें गुळें जि नेपाःया नांदेंह्य विद्वान्, भाषा व संस्कृतिया जौते सत्यमोहन जोशीलिसे खँह्लावह्ला! जुडबल्य खास यानाः नेपाःया संस्कृति, पुरातत्त्वसम्बन्धो हे चर्चा जुडगु । २०१६ भाद्र ७ गते पुरातत्त्व विभागय् संस्कृति विभाग नं ल्वाकछ्यानाः पुरातत्त्व व संस्कृति विभागया निर्देशक जुयाः झासेनिसें वय्कःलिसे च्वनाः ज्या यानागु विषयस हे जिमि चर्चा जुडगु । वय्कः निर्देशक जुडन्ह्यो जि वहे पुरातत्त्व विभागया हाकिम जुयाः ज्या यानाच्वनागु खः ।

सत्यमोहन दाइनापं च्वनाः संस्कृतिसम्बन्धो ज्या यानाबल्य छुं हे दुगु मखुनि । कर्मचारोत नं मदुनि, ध्यबा नं दुगु मखु । अश्याःगु इलय् छगू योजना वयेकाः न्ह्यज्यानागु खः । पुरातत्त्व बाहेक, संस्कृति सम्बन्धी यानागु मसूगु ज्याखेंया बारे चर्चा यायेगु सान्बभिक तायाः थन न्ह्यथनाच्वना । ह्लापां थःपिनि विभागय् छुं हे मडुसां सांस्कृतिक संस्थातय्गु ग्वाहालि कयाः अले न्हूःहगु संस्थात नं खोलय् याकेगु योजना यानाः सांस्कृतिक नृत्य सिंहदरबारया प्याखंदबुलिइ कयनेगु जुल । दकय् ह्लापा २०१६ फागुन ७ गते राष्ट्रिय प्रजातन्त्र दिवसया लसताय् स्वनिगः (यँ, यल, खप) या प्याखं प्रतियोगिता जुल । उबलय् विभागपाखें नाटक च्वकाः नं कयनेगु ज्या जुल । नाटक च्वया-धीपि खः- गोपालप्रसाद रिमाल 'हाच्रो संस्कृति' । श्यामदास वंणव

‘स्वर्गको सन्देश’ । विजयबहादुर मल्ल ‘रिहर्सल’ । वय्कःपिन्त नं
 प्रापाः दां बिडिमकुसां ह्यति ५०।- तका सिरपाः वियाः प्रतियोगिताय्
 ष्वति कायेकल । नेपाल कला केन्द्रपाखे गोपालप्रसाद रिमाल, नव-
 प्रकाश मण्डलपाखे विजय मल्ल, हिमालय कला समुदायपाखे श्यामदास
 वैष्णवयागु नापं बालकृष्ण समं च्वयातःगु ‘म’ नाटक नं ११ दिनतक
 पालंपाः यानाः बयनेगु ज्या जुउगु खः । व इलय् स्त्री जुजु श्री ५
 महेन्द्र व प्रधानमन्त्री विश्वेश्वरप्रसाद नापं बिज्यानाः कार्यक्रम स्वया-
 बिज्यात । वहे इलय् प्याखंभवःतय्त शिल्ड, पुरस्कार बिडिगु ज्या नं
 जुयावन ।

थबलय् ह्लापांकथं सुसंगठित जुयाः पिहां वःगु ‘नासः खलः’
 यात १०००।- तका दां सिरपाः बिडिगु ज्या जुल । टिकटं बयनाः
 वःगु नं ग्वाहालि याःपि फुक सांस्कृतिक संस्थायात इनाबिडिगु नं ज्या
 जुल नापं लोप जुयाः वनेत्यंगु महाकाली प्याखं, सबभकु, लाखे,
 देवी प्याखं, रामचन्द्रयागु प्याखं, त्रिपुरासुर बध, पुलुकिसि, दंत्य
 कुमार प्याखं, धाः थाइगु, दशम्रवतार आदि व ०७ सालनिसौ दिना-
 च्वंगु यलय कातिक प्याखंयात छुं आर्थिक सहयोग यानाः निन्हु
 जकसां नृसिंह व बराह नाच कातिक महिनाय् पिथनाः बयनेगु ज्या नं
 शुरु जुल । वयां लिपा छगू प्याखं बबूया आवश्यक जूगुलि आःयागु
 राष्ट्रिय नाचघर दयेके लागि ०१ सालं व जग्गा न्यानाः
 जग तयेगु ज्या नं जुल । संजोगं जोर्शाजुं व ज्या पूबंका
 थकादिइ मफुत । वय्कःया जागिर ०१७ साल फागुन २० गतेपाखे
 लिकयाबिल । अय्सां जितः बराबर घयादिइ- ‘जि मडुसां छि
 दिइ । स्त्रीगु नेराःयागु संस्कृतिसम्बन्धी ज्या यायेगु त्वःते मते ।’ वहे
 बचकथं नं जिगु ध्यान थुखेपाखे अपो यानाः वयाचवना ।

अनया शिक्षा व प्रेरणां यानाः हे २०२५ सालय् ‘आमा-
 को पुकार’ / २०२६ सालय् ‘रामभरत मिलाप’ / २०२७ सालय्

‘सत्य हरिश्चन्द्र’ / २०२८ सालय् थन प्रस्तुत नाटकया आधारय्
‘यशोधरा’ / २०२६ सालय् ‘युगको आह्वान’ / २०३० सालय् ‘सत्य-
नाग’ / २०२८ सालय् हे ‘सतम् वर्ष जीवेत्’ व २०३१ सालय् ‘नेपाल-
को राजपरम्परा’ धइगु प्याखं च्वयाः गीति व संगीतबद्ध यानाः
राष्ट्रिय नाचघर व राजकीय प्रज्ञाप्रतिष्ठानया दब्लिङ टिकट व
पासं ब्यना । न्हापालाक रजत जयन्ती मानय् यानाः तात्कालिन स्त्री
जुजु श्री ५ महेन्द्रया ह्लाःतं रजत शिल्ड ‘राम भरत मिलाप’ यात व
अनं लिपा नं रजत जयन्ती मानय् यानाः ‘सत्य हरिश्चन्द्र’ व ‘यशो-
धरा’ प्याखंयात नं व ईया मन्त्रीपाखें शिल्ड व प्रमाणपत्र प्राप्त जग्गु
खः । थ्व फुक्क कारणं यानाः जुइ- न्हाबलें धइथे सत्यमोहन दाइनं
धाइकथं ‘छगू न छगू सफू छापय् यायेमाल’ धकाः छिकपिनि न्होने
न्हाब्वयाच्वना ।

धातथे, दब्लिङ प्याखं ब्यनाः लिपातकं सुयां लुमनाच्वनी
मखु । सफू जूसा लिपातकं ल्यनाच्वनी । उकि थ्व ‘यशोधरा’ नांया
नाटक सफू च्वयेगु कोशिश याना । खला जि बुद्धधर्मपाखे उलि ज्ञान
दुन्ह ला मखु । छगू निगू सफू स्वयागु, ब्वनागु आधारय् जक कुतः
यानागु खः ।

थौं संसारय् मिसा जातियात नं समान अधिकार बिइमाः
धकाः सः च्वयेकाच्वन १ स्त्रीगु दंशय् थौं स्वयाः २५०० दे न्हो हे
बुद्धकालिन इलय् मिसा जातियात गुलितक च्वन्हाकाः अधिकार
बियातःगु दु धइगु खें मनं तुनाः थ्व सफू न्हाब्वये हयागु खः ।

सभा, समारोहय् थःगु भाषणय् जक मिसा जातिया निर्मित
अधिकार बिइमाः धाइपि मिजंतसें नं थःगु छेय् च्वन्ह मिसायात
अधिकारं बच्चित यानातइपि आपालं दनि । ज्या व खें गुबले मिलय्
मजू । खेंसिबय् ज्यां ब्यनेमाः धइगु जिगु बिचाः खः ।

सफुतिइ आपालं मगाः मचाःगु खंत दयेकु । जिगु थ्व छगू
चिकिधंगु कुतः खः । ब्वेमिपिसं थ्व सफुतिइ दुगु मगाःमचाःयात
भिकेगु मौकाया निमित्त सूचं पावय् जुल धाःसा जिगु हानंया मेगु कुत-
लय् भिकेगु कुतः याये ।

सफुतिइ माःगु छबः च्वयाबियादीह्य पासा चिनिकाजी ताम्रा-
कार, मन्तुना बियादीपि कविवर दुर्गालाल श्रेष्ठ, पुरातत्त्व विभागया
महानिदेशक खड्गमान श्रेष्ठ, प्रेसया ज्याय् ग्वाहालि यानादीह्य
हेरामुनि वज्राचार्यपिन्त दुनुगलंसिं सुभाय् देछाया ।

थुगु सफू पिथनेत गुरुकापी शुद्ध यायेगु, भाषा शुद्ध यायेगु
निमित्त माःगुकथंया ग्वाहालि यानादीह्य अष्टमुनि गुभाजु मदीगु जूसाः
सफू पिहांवयेत थाकुइगु जुइ । सफू पिथनेत भूमिका समेतं च्वयाः
बियादीह्य सत्यमोहन जोशी व अष्टमुनि गुभाजुयात थ्व सफूया श्रेय
बियाचवना ।

ब्वेमिपिसं थुगू सफू गुलि ययेकीं जिं धायेमकु । वय्कःपिनि
हे बिचाः खः ।

Dhamma.Digital

— राममान प्रधान

यशोधरा

थायः- लाय्कूया सभाकक्ष ।

- भाहों- (जुजुयात अभिवादन यानाः)
मेहाराजया जय जुइमा ! सरकार ! युवराज इन्द्रया
आज्ञा कयाः सन्देश चढय्यायेत हाजिर जुया सरकार !
- जुजु- जिमि यःह्य, तेसर्क सूराह्य काय्न् छु सन्देश बियाहल ?
गुबल्य धन दरबारय् बये धाल ? छु लडाईं सिधल
ला ?
- भाहां- युवराज इन्द्रं थःगु तच्चःगु पराक्रम कयनाः शत्रुतय्त
इमन यानाबिज्यात । शत्रुतय्सं आत्मसमर्पण यायेधुंकल
सरकार !
- जुजु- अले छु जुल !
- भाहां- त्वापु याःवःपि शत्रुपक्षयापि मभूतय्त सो माहोतसें
उवनाः सरकारया न्ह्योने ह्येत्यंगु कु सरकार ।
- जुजु- अले युवराज ला कुशल जूला, घाःपाः ला लाःगु मबुला ?
- भाहां- युवराज सलम्ह तिन्हयाः क्वहां बिज्याःबलय् भतिचा
भाःपाः लात सरकार ।

(१)

- जुजु- तसर्क घाःपाः लातकि ? छ थम्हं हे खनागु खःला ?
- माहां- महाराज, जिगु हे मिखां खनागु खः; युवराजयात घाःपाः लाःगुलिइ जिपि फुकस्या नुगः मछिकाचवना । वहे इलय् युवराजं आजा जुयाविज्यात- थथे त्वापु जुयाच्चंथाय् अप्रशोच यानाचवन धाःसा झीसं मुबने लडाईं त्याके फइ- मखु । छिपि फुकस्यां थःमु कर्तव्य या' धकाः आजा बिया- विज्यात ।
- जुजु- स्याबास इन्द्र ! अले युवराजयात छु छु वासः यानाले ?
- माहां- जङ्गलय् च्वंगु जडिबुटी मालाः वासः याना । युवराज सन्तुष्ट जुयाविज्यात, अले घाःपाः नं लाये धुकल महाराज, लडाईं त्याःगु लसताय् आः शिकार छक्वः वनाः दरवारय् लिहां विज्याये धकाः शिकार वनेगु आजा कायेत जितः छ्वयाहयाविज्याःगु खः ।
- जुजु- युवराज गन जङ्गलय् शिकार वनेगु धाल ?
- माहां- मधुवन धाःगु जङ्गलय् ।
- जुजु- राजकुलया लागि शिकार ह्यितेगु नं छगू शोभा हे खः । युवराजया इच्छा दत्तले शिकार ह्यितेगु जिगु आजा हु धकाः न्यंकाव्यु ।
- माहां- जो आजा महाराज ! हजुरया सदां जय जुइमा ।
(माहां लिहां वनी ।)
- जुजु- (गवं चायाः महामन्त्रीपाखे स्वयाः)
महामन्त्री, लडाईं त्याकाः युवराज दरवारय् वइगु लस- ताय् तच्चयेक सिन्दूरजान्ना यायेगु बन्दोवस्त या ।
(थुबलय्लाक्क हे यशोधराया प्रवेश जुइ ।)

महामन्त्री— हस् सरकार ! (आदरपूर्वक)
(यशोधरालिसैं निम्ह मिसारिपि सुसारेत नं वइ । यशोधरा
जुजुया नापं च्वंगु आसनम् पयतुइ । सकस्यां अदपसाथ
दनाः अभिवादन याइ । थःथःगु थासय्तुं पयतुइ । सुसारेत
निह्य जक ज्वंखवं दनाच्चवनी ।)

यशोधरा— (नाइक) बुबा ! सुवागु सिन्दूरजात्रा ययिगु उजं
जुयाबिज्याना ?

जुजु— छिमि दाजु बवुराज इन्द्रयागु । वं थःगु पराक्रमं युद्ध
एयाकल ।

यशोधरा— थ्व ला तस्कं हे न्ह्याइपुगु खं खः । जि दाजुं झोगु देशया
इज्जत जक तःगु मखु, राजकुलया गौरव नं बढय्यात ।
थुकी जि थम्हं हे स्वांमाः हनाः थःगु ह्लाःतं हे क्वखायिकाः
लसकुस याये ।

जुजु— छंगु इच्छा ! (मन्त्रीपाखे स्वयाः) आः सुयामुं उजुरी
त्यं दनिला ?

महामन्त्री— छगु जक उजुरी त्यं दनि । अय्सा उजुरी याःपि फुक
मनूत मुने मफयाच्चन । फुक मुनेधुंकाः जाहैर याये ।

जुजु— ठोक जू, उजुरी याःपि फुक ममुंतले जि याकःभ्याय्
यशोधरानाप महाराज शुद्धोदनं छ्वयाहयाबिज्याःगु
सन्देशया विषयय् सत्लाह याये । व सन्देश ब्वनाः यशो-
धरायात न्यंकि सा (जुजुं आज्ञा जुल)

महामन्त्री— हवस् महाराज ! (तासयागु कापतय् बेह्यय्यानातःगु
थूचिनातःगु सन्देश ल्हाःतय् कयाः) राजकुमारीयात
अव सन्देश ब्वनाः न्यंके एयना, ध्यानपूर्वकं न्यनाबिज्याह्वं ।

यशोधरा— ज्य, न्यंकि महामन्त्री !

महामन्त्री— (सन्देश व्वनाः न्यंकी) महाराज, सुगुब्द, सुपराक्रमी
जुजुयाके जि कपिलवस्तुया जुजु शुद्धोदनपाखें सन्देश
जाहेर यानाच्चवना । हजुरयाके ववय् च्वयातयाकथंया
प्रार्थना यानाच्चवना— जिह्य काय्मचा युवराज त्तिद्धार्थ
त्यायह्य जुयावःगु व याकनं इहिपाः यानाबियाः राज-
काजया भाला कुब्बिकेगु तःधंगु अभिलाषा यासे छलपोल
थें जाःह्य नादंह्य जुजुया म्हाय् राजकुमारोयात थ्व कपिल-
वस्तुया महारानी यायेगु तःधंगु इच्छा जूगुलि छलपोल-
यात छपी याचना पी छ्वयाहयाच्चवना । छलपोलया इच्छा
दत धाःसा याकनं इहिपाः यायेगु दुनुगलंसिसे मनंतुना-
च्चवना । थुगु याचना पोयात आम्कनपाखें स्वीकार याना-
बिज्याइगु आशा यासे— छःपिनिह्य सदांभा भितुमि
जुजु शुद्धोदन ।

जुजु— यशोधरा, न्यनला सन्देश ! अज्याःगु धनधान्यं परिपूर्णं
देया अति पराक्रमी पौरखी जुजु शुद्धोदन थौं मीनाप
सन्धि स्वायेन उत्सुक जुयाबिज्याःगु दु । थुकी जिगु पूर्ण
सहमति दु । यशोधरा, अज्याःगु देशया महारानी जुइ-
वइगु लंगु तःधंगु भाग्य खः ।

यशोधरा— (गम्भीर जुयाः) वुवा, म्हाय्मचाया लागि तःधंगु खान-
दान पावय् जुइगु अहोभाग्य हे खः । अयसां म्हाय्मचा
मेथाय् छेय् वनेसाथं कलाःया रूपय् च्वनेमाः । अले उगु
बखतय् व मिसाया गर्बं यायेगु खें हे खानदान मखु, वया
भाःत जुइ । व गुम्हं न मिसाजातिया अहोभाग्य जुइ ।
यदि वया भाःत जुइह्य पराक्रमी व विद्वान् जुल धाःसा ।

(४)

जुजू- यशोधरा, राजकुमार सिद्धार्थ ला गुण व रूपया खानी हे खः । छं छुं हे घन्दा काये माःगु मडु । छायाःमा शाक्य-कुल- पराक्रम, विद्वता व वीरताया खानी हे खः । फुवक देशं प्रशंसा हे यानाचवंगु डु ।

यशोधरा- सुं मनूया गुण धइगु वया खानदान स्वयाः याये फइमखु । बुबा ! राजकुमार सिद्धार्थया छु छु गुण डु खनि गुकि छःपिसं थुलि तारेक यानाबिज्यात ।

जुजू- यशोधरा ! छं गज्याःगु खं ल्हाना ? राजकुमार सिद्धार्थ-याके छु गुणया कमी खना, अज्याःह्य विशालगु कपिल-वस्तुया महारानी जुइदइगु छंगु तःधंगु भाग्य खः अले इज्जत नं । व देया महारानी जुइत मेमेगु देया राज-कुमारोतयसं गुलित सपना खनाचवंगु डु ।

यशोधरा- थःगु गौरवया हत्या यानाः भेपिनिगु दयां पावयजूगु इज्जतं जिगु इज्जत वढयजुइला बुबा ? सुं नं कलाःया थःह्य भाःतप्रति गर्व यायेगु थाय् दइमखु, अज्याःभ्हेसियां थःगु पत्नित्वया कर्तव्य नं पूरा याये फइमखु ।

जुजू- यशोधरा, छु खं ल्हानागु छं अामु, राजकुमार सिद्धार्थया गौरव याये मफइगु कारणत छुं डु ला ?

यशोधरा- जिगु घृष्टताया निर्मित क्षमा यानाबिज्याहूं । जि कपिल-वस्तुया महारानी जुइत राजकुमार सिद्धार्थनाप इहिपाः याःवनीह्य मखु । वया कलाः जुयाः वनेगु लागि जक खः । कपिलवस्तु धंगु दे जिगु लागि निगूगु नां जक जुइ । बुबा कपिलवस्तुया महारानी जुइत जक जि राजकुमार सिद्धार्थ-नाप इहिपाः याये फइमखु ।

(सकलें सुम्क चवंचवनी ।)

(५)

न्यायाचार्य— (दनाः) महाराज, राजकुमारीया गर्व, मान, प्रतिष्ठा ला इहिपाः धुंकाः जक भविष्यत् सीदइ । सुं नं मिसा जाति थःगु छेयागु जक घमण्ड यानाः थःह्य भाःतयागु मतलव मतल धाःसा व मिसा कलाः जुइत लायक जुइ-मखु । अज्याःपि मिसाजाति थःह्य भाःतयागु इज्जत बढ्यजुइगु लंपुइ यंके फइमखु । अय्सां जिगु विचारय् राजकुमार सिद्धार्थयागु गुण दोष विषयय् शंका उपशंका यायेगु पाय्छि खें मजू थें च्वं महाराज !

जुजु— न्यायाचार्य, छं धाःगु खें सत्य खः ।

महामन्त्री— राजकुमारो हजुरया आसय छु खः शंका निवारण याये-माःगु अवश्यनं खः । शंकायात प्रोत्साहन बियाचवन धाःसा सुमार्गं व कुमार्गं छुटेयायेत थाकुइ, अय् जूगुलि शंका निवारण यायेगु कुतः यायेमाः महाराज !

जुजु— भ्हाय् यशोधरा ! राजकुमार सिद्धार्थया विषयय् शंका यायेगु छुं खें बुला कि ?

यशोधरा— बुबा ! राजकुमार सिद्धार्थ विलाषिताय् जक दुनाः उन्मत्त जूगु जकं मडुला ? दरबारया घेरां पिने जनताया सुख दुःख स्वयेगु सौभाग्य राजकुमारयात मडु धकाः फुकस्थां धयाचवंगु वु । उकिं धयादिसें महामन्त्री ! थ्व खें सत्य खः कि मडु ?

महामन्त्री— यशोधरां धयाबिज्याःगु खें सत्य खः । सिद्धार्थ कुमार थःगु नीजि दरबारं पिने वंगु धइगु खें शौक न्यनागु मडु ।

जुजु— खला थ्व खें सत्य मखयेनं फु, अय्सां राजकुमारया अयोग्यता धकाः गथे धायेगु ? जीवनय् छुं ई विलाषिताय्

फुकेगु राजकुमारतय्गु शोभाया खें खः पुत्री !

यशोधरा— श्व खेंयात जि नं नालाकाये । अय्सां गुगुं दिनय् शावय-
कुलया शूरवीर धकाः ह्यसीकेत गुगुं दिनय्सां ल्हाःतं
धनुर्वाण ज्वंगु दुला कि मडु ?

महामन्त्री— राजकुमारी, थौतक जिमिसं मस्यू ।

यशोधरा— गुगुं दिनय् थः अब्जुनाप च्वनाः राजकाज्य् परय्जूगु
समस्या समाधान यायेगु कुतः यानाः राजकाज्य् अग्र-
सर जुयाविज्याःगु दुकि मडु ?

महामन्त्री— श्व खें नं जिमिसं न्यनागु मडु ।

यशोधरा— अय्सा गथे यानाः धायेगु कपिलवस्तुया राजकुलया
मर्यादा व संरक्षक ? छह्य पुरुषयाके दयेमाःगु साधारण
गुण हे मडुह्य, राजकुलया शिरोमणी राजकुमार सिद्धार्थ
जुइ । शत्रुतसें देशय् हमला यात धाःसा धनुषबाणतक नं
उठय्पाये मफुम्हेत्यां गथे देश रक्षा याइ । विपत्ति परेजुल
धाःसा थःगु विवेक विचार खेलय् पाये मफुह्य, खालो
बिलाषिताय् जक भुलय्जुयाच्वनिह्य राजकुमार सिद्धार्थ-
नाप श्व देशया राजकुमारी इहिपाः यायेसाथं श्व देया
इज्जत न्हय्जुइला ?

ज्जू— कपिलवस्तुनाप स्वापू तयेदःसा झोगु देया नां अवश्यन
बढय्जुइ । देया इज्जत व्यक्तिया इज्जतसिबें तःधं ।
कपिलवस्तु महान् दे खः । राजकुमार सिद्धार्थ कपिल-
वस्तु खः । योग्य व अयोग्यया खें ई वलकि जक सिद्धदइ,
ई मत्ययेकं सिमाय् नं सि सइमखु । ई वलकि जक फल
सइ यशोधरा !

यशोधरा— तर पुसा हे मपिसें फल सइ धकाः आशा याये फइला ?

जुजु- खः, छं धाःगु खं सत्य खः यशोधरा, राजकुमार
सिद्धार्थं पूर्वजन्मय् हे पुसा पिनावःगु बुकि ?

यशोधरा- बुबा ! थ्व खं मखुगु खंया लागि सान्त्वना जक खः ।
अयसां पूर्वजन्मया संस्कार खः घइगु जूसा छुं न छुं चि
खने दयेमाःगु खः ।

जुजु- (सभासदत्थाय्पाखे स्वयाः) ज्योतिषाचार्य, छःपिं
राजकुमार सिद्धार्थया नामाकरण जूगु लसताय् कपिल-
वस्तु बिज्यानागु मखुला ?

ज्योतिषाचार्य- खः प्रभु !

जुजु- ज्योतिषाचार्यजी, छःपिं कपिलवस्तुं लिहां बिज्यानाः
अजूचायापुहा राजकुमारया विषयय् बयागु रूप, गुणयः
बयान यानाबिज्यानागु मखुला? व खं छक्वः जि म्हाय्
मय्जुयात न्यंकाबिज्याहुं ।

ज्योतिषाचार्य- जो हुकुम महाराज !... (राजकुमारीपाखे स्वयाः)
राजकुमारी ! कपिलवस्तुइ जि थम्हं खनागु खं
बयान याये, न्यनाबिज्याहुं । महाराज शुद्धोदनया
लाय्कुलिइ नांजाःपिं ज्योतिष, पण्डित, विद्वान्त अले
राजपरिवारपिं, थःथितिपिं सकलें मुनाः राजकुमारया
नां छुइत च्वंच्वन । जि व थासय् चाःहुलाः स्वया
जूया । अन व थासय्, उगु समारोहय् जि नं दुहां
वनाः च्वति काःवना । दरबारय् जुजु, लानि, ज्योतिष
पण्डित विद्वान्पिं सकलें जायाच्वन । बातावरण सःसः
धाय्चाच्वन । राजकुमारया ख्वाल्य् दुगु तेजं यानाः
सकल परिषद्दया मनय् हर्षं जायाच्वन । राजकुमार
स्वीनिता लक्षणं पूर्णं जूगु खनेदु । जन्म नं अजूचाया-

(८)

पुत्र जूगु जुयाच्चन । लानि मायादेवो थःगु छेय्
 बिज्याःबलम् लुम्बिनी धंगु उद्यानम् प्रसवच्छिन्न खने
 दत्त । अले छमा सिमाक्वसं दनाः सिमाकचा ज्वना-
 बिज्यात खनि । सुमारेपिसं लानिया छचाःलि गां
 खुनाबिल खनि । अन हे छुं पीडा कष्ट मजुइक माया-
 देवीया गर्भं राजकुमार जन्म जुयाबिज्यात । जन्म
 जुइसाथं न्वेवानाबिज्यात । 'जि संसारम् छह्य अग्रज
 मनू जुयाः विश्वशान्तिया सः थ्वयेकाबिइ' धया-
 बिज्यात । अथे जूगुलि ज्योतिषया अग्रह्य कालशोधं
 जातः दयेकाः राजकुमार चक्रवर्ती जुजु जुइ धकाः
 भविष्यवाणी यात । प्रकाण्ड ऋषि असितं थःगु ध्यान
 दृष्टि स्वयाः 'भविष्यम् थ्व तःधंह्य ज्ञाने व शान्तिया
 अग्रदूत जुयाबिज्याइह्य' धकाः पालि निपां भागियानाः
 'व ईतक जि म्वानाच्चने फइमखु' धकाः मुगःमर्छकाः
 वंगु स्वयावया राजकुमारो यशोधरा ।

जूजु

न्यनला यशोधरा ! राजकुमार सिद्धार्थं छह्य तःधंह्य
 महापुरुष खः । अले पूर्वजन्मया संस्कार दुगु बीज
 खः । अथे जूगुलि ई वलकि जातजातयागु फल सइ ।

यशोधरा-

भविष्यया लागि आशा यायेत छगू न छगू आधार
 माः बुबा ! राजकुमार सिद्धार्थयागु थौंयागु अवस्था
 स्वयाः भविष्यम् चक्रवर्ती जुजु जुइगु सम्भावना
 खनाबिज्याःगु दुला ?

ज्योतिषाचार्य- महाराज, क्षमा यानाबिज्याह्ये । राजकुमारया जन्म
 इलय् अजूचायापुगु ज्या व विद्वान् ज्योतिष ऋषिमुनि-
 तय्सं धाःगु खँय विश्वास मययेसु छुं हे कारवत्त
 मखना ।

(९)

यशोधरा— थौंयागु वर्तमानकालं राजकुमार सिद्धार्थया विषये छु
घाइले ज्योतिषाचार्य ?

ज्योतिषाचार्य— वर्तमान घइगु भविष्यया छुं नं सूचक अवश्य खः ।
अय्सां श्रीसं थःगु हे जरु खँया छिपि यानाचवने
मज्यू । राजकुमार छह्ल विलक्षणम्ह प्रतिभा व शक्ति
खः । अनयागु भविष्य थौंया वर्तमान अवस्था स्वयाः
विचाः यायेगु पाय्छि मजू थें च्वं । छाय्कि कालशोध,
असितमुनि थें जाःपिसं याःगु भविष्यवाणी गबले नं
झूठा जुइमखु । असितमुनि 'राजकुमार सिद्धार्थ'
संसारय् प्राणीमात्रया भले जुइगु धर्म फलयाइ'
घकाः घयाबिज्याःगु दु । खला थौंयागु राजकुमार-
यागु चरित्र स्वयेबलय् छगू शंका ब्वलनाच्वंगु दु ।
अय्सां थ्व विषयय् तर्क यायेगु पाय्छि मताः । महा-
पुरुषतय्गु चरित्र सदाकालं रहस्यमय जुयाच्वंगु दु ।
अये तर्क हे यायेगु खःसा राजकुमारयात थौंया वाता-
वरणं मुक्त यायेफःसा, राजकाजय् मन क्वसायेके फःसा
याकनं हे चक्रवर्ती जुजुया रूप खनीला ? थ्व खँय्
ध्यान तयाः स्त्री राजकुमारी यशोधरा थें जाःह्य बुद्धि-
मतीकन्या राजकुमार सिद्धार्थनाप इहिपाः यानाः निगू
देया कल्याण व राजकुमारी यशोधरा स्वयमया
गौरवया विषय जुवनीला महाराज !

जुजु— खःगु खँ धाल ज्योतिषाचार्य ! राजकुमारी यशोधरा
थ्व खँय् अवश्यनं ध्यान बिइ घकाः आशा याना ।

यशोधरा— छःपिनि आशा सिलय् दु बुबा ! अय्सां जिगु जीवनय्
जूहिते थें यानाबिज्याये मते । थ्व खँ मेगु हे जुल ।

अय्सां थोंया अवस्था बिचाः यायेबलय् जि राजकुमार-
नाप इहिपाः यायेगु ठीक थें मताःनि । मुनि व
ज्योतिषपिनिगु भविष्यवाणिइ जिं अविश्वास यानागु
मखु । अय्सां महापुरुषतय्के दयेमाःगु गुण थोंतक छगू
हे खनेबुगु मखुनि राजकुमारयाके । अय् जूगुलि जिगु
मनयात गय् यानाः हःपाः बिइगु बुबा ?

जुजु—

यःह्य म्हाय् यशोधरा, छ अतिकं बुद्धिमती व राज-
कतंव्यया पूरा बोध दुह्य खः । छंगु सत्संगत दत
धाःसा राजकुमार सिद्धार्थ अवश्यनं चक्रवर्ती जुजु
जुइ । थ्व खें थों छंगु परीक्षणया ई खः । छंगु ज्ञान-
बुद्धिया परीक्षण । छ सफल जुल धाःसा विश्वयंकया
मिसाजातिया गौरव व मान थहां वइ । मिसाजातिया
महानना, कलाः भाःतया आदर्श दुनियां खनी । छु
धाय्फु— भविष्यया चक्रवर्ती जुजु जूइत छंगु हे जरूरत
दुकि ? यशोधरा ! महापुरुषतय्गु चरित्र रहस्यमय
खः । छ व राजकुमारनाप इहिपाः जुलकि परिवर्तन
वयेफु । थ्व जूम्हतेगु खेल मखु । भविष्यया आह्वान
खः । दंबी इच्छा नं खः ।

यशोधरा—

बुबा ! छःपि व सकल पदिषदपिनि नं थ्वहे इच्छा
खःसा इहिपाः यायेत जिं स्वीकृति बिइ । अय्सां ह्नापां
छक्वः जि थम्ह हे राजकुमार सिद्धार्थ नापलायेगु
इच्छा जुल । धात्थें राजकुमार सिद्धार्थ जिनाप
इहिपाः यानाः हे जक चक्रवर्ती जुजु जुइगु ला ?
भोगविलामय् जक रत जुयाः थःगु मनयात जक शान्त
याइगु ला ? जि थम्हं थःत आत्मविश्वास दयेके इच्छा

- जुल मनय् दृढता दयेके मन जुल । उकि इहिपाः न्ह्यो
राजकुमार नापलानाः खे त्हायेगु व्यवस्था याना-
बिज्याइ धइगु आशा याना, बुबाया छु मनसाय थे ?
- महामन्त्री- महाराज ! राजकुमारीं धयाबिज्याःगु खे एकदम
उचित खः । युक्तिसंगत नं खः । थ्व खेय् महाराजं
आज्ञा बियाबिज्यायेमाः थे च्चं ।
- जुजु- ठीक जू, राजकुमारी यशोधराया धापूकथं राजकुमार
सिद्धार्थं नापलायेत ई पवनाः जुजु शुद्धोदनयात सन्देश
पी च्वयाछ्व ।
- महामन्त्री- आज्ञा शिरोपर !
- जुजु- थौं जि लय्ताया- राजकुमारीया तर्क व विवेक खनाः
खुशी जुल । थ्व खुसियालीया दिनय् यशोधराया
हौसला व राजकाज विषयया ज्ञान स्वयेगु इच्छा जुल,
थौंयागु दरबारय् त्यंदिनिगु मुद्दा राजकुमारी यशोधरां
स्वयाः निर्णय याइ ।
- यशोधरा- बुबा ! थपाय्धंगु उत्तरदायित्वपूर्णगु ज्या जितः
बियाः जिगु ज्या-खे स्वयेगु इच्छा यानाबिज्यात ।
थुकियात जि थौं तःधंगु शौभाग्यं पावय्जूगु तायेका ।
अय्सां जि छुं द्व'बिद्व' जूइत्यंसा सभावदपिसं जितः
थुइकाबिइगु आशा यानाच्चवना । बुबाया आज्ञा
शिरोपर !
- न्यायाचार्य- राजाज्ञा शिरोपर ! अय्सां राजकुमारी यशोधरा
न्यायनिसाफपाखे पारंगत जुयाबिज्याःगु वु ?
- जुजु- (हर्षबिभोर भावं) थ्व खे सत्य खः- यशोधरां न्याय-
निसाफपाखे नं विद्या आज्ञान याये धुंकुगु वु ।

यशोधरा- बुबा, राज्ययागु विधान कानून सकल प्रजालोकं सीका, थुडका तयेमाःगु परम आवश्यक खः । उकी राज्यपाखें माःगु व्यवस्था यानातयेमाः । विधान व कानून प्रजां मथुल धाःसा राज्य कमजोर जुयावनी । प्रजातसें भूल यात धाःसा राज्यय् खलबल मचय् जुयावनी ।

जुजु- छं धाःगु खें सस्य खः । विधान व कानून राज्यया आत्मा खः । आत्माया बोध मजुल धाःसा सीह्य मनुया बराबर जुइ यशोधरा !

सभासद्- राजकुमारों विभिन्न शास्त्र सयेकाबिज्याये धुंकूगु बु महाराज ।

जुजु- थ्व फुक्क खें छःपि थें विद्वान्पिनिगु हे कृपा खः मुद्दा-चार्यजु ।

मुद्दाचार्य- सेवक ला सेवा यानाच्चवनी महाराज !

जुजु- मुद्दाचार्यज, असल सेवा बरदान खः । छिकपिनिगु सेवां यानाः यशोधरायात विद्या प्राप्त जुल ।

मुद्दाचार्य- महाराज, सेवा जक खः ।

(पिने खलबलया सः । माहांया प्रवेश)

माहां- (क्वछुनाः अभिवादन यायो) महा राजया जय जुइमा !
उजुर याःवःम्हं न्याय पबंवयाच्चन महाराज ।

जुजु- हाजिर यायेहनि ।

(माहां पिहां वनी । पिने कालांकुलुं हाःगु सः थ्वयां-च्चनी । छुं ई लिपा छह्य मिसा, निह्य मिजं व निह्य माहां नापं प्रवेश जुइ । निह्य मिजंत मध्यय् छह्य धुंछ्यं-गुलिं हिनातःम्ह, गःपतय् कब्येमाः, जतासें लहिनातःह्य

अतिकं ग्यानापुसेच्चंहा जोगी)

मिसा- (ह्वह्वं) महाराजया जय जुइमा ! अनर्थ जुल, अन्याय जुल, जिगुला सर्वस्व फुत, न्याय पावय् जुइमा महाराज !

जुजु- सेनापति, व सिमायात सुम्क च्वना: छु जूगु ख: मह्वसें फुक खें धा घका: रोकय्या ।

सेनापति- (वना: मिसाया न्होने वना:) अय् मिसा, छंगु दु:खया कारण छु ? छाय् ह्वया ? मह्वसें जूगु खें फुकं बिस्तारं महाराजयात बिन्ती या, छन्त अवश्य न्याय याना- बिज्याइ ।

मिसा- (अथे हे ह्वह्वं) महाराज, जि लुतय् जुल । जिगु सर्वस्व फुत । दुहाई महाराज, जित: न्याय याना- बिज्याहूँ ।

सेनापति- छाय् आम्थे ह्वयागु ? ह्हापां छन्त छु जुल व खेनि महाराजयात बिन्ती याले ।

मिसा- छु घायेगु महाराज ! जिह्य छह्य जक सहारा लुतय्- जुल । गज्या:गु याना: हुक्यानातयाह्य काय्मचा ।

मिजं- (ह्वह्वं) जिमित त:धंगु अन्याय जुल महाराज ।

सेनापति- घारे, छु जुल निर्धक्क जूया: धा, छु जूया:, सुनां छिमित अन्याय यात ?

मिसा- (ग्यानापुसेच्चंहा मनुयात वचना:) थ्व राक्षसं अन्याय यात महाराज !

तान्त्रिक- (भयानक सलं) जि उपरय् न्याय यानाबिज्याहूँ । थ्व मखुगु आरोप सहयाये फइमडु । जि कानी मन्दिरयाह्य

- तान्त्रिक खः । जिगु धर्मकर्मय सुनानं बाधा बिइवइमखु ।
- मिसा - सरकार, घोर अन्याय यात । जिमिगु सर्वस्व लुटय यानाः नं अज्ञं धर्मया धोंग रचय यानाचवन ।
- सेनापति- (मिजंहा मन्पाखे स्वयाः) छं धाले छु जूगु खः । (अले तान्त्रिकपाखे संकेट यासे) महाराजं छिमिगु खं अवश्यनं न्यनाबिज्याइ ।
- मिजंहा- (खवखबं) जिमि न्यादे दुम्ह याकःकाय् छेया पिने ह्यिताचवंगु; अचानक बेपत्ता जुल । जिमिसं चांलि उखें थुखें मालाः स्वयाजुया । पत्तालगे मजू । काय् तंगु कल्लयकुहु जिपि नापंच्वंम्ह जलाःखलाः छह्यस्यां ध्व तान्त्रिकयाथाय् छातिया स्वय् लायेकेयात वासः काःवनाचवंबलय् अचानक छगू गोप्यगु स्वथाय् देवीया मूति न्होने मि च्याकाः जिमि काय्यागु छयं मद्दुगु म्ह जक खंगु धकाः व्वाय्-व्वाय् वयाः जिम्त सूचं ब्यवल । अले जिपि वनाः स्वःवनाबलय् जिमि काय्यागु शरीर प्रचण्ड ज्वाला वयाचवंगु अग्निफुण्डय् दुयाः उमत्त जुयाः ध्व पापी तान्त्रिक ल्लिलाचवंगु खनाः । अलय् जिमि पासापि फुक मुनाः ध्व पापीयात उवनाहयागु खः सरकार !
- मिसा- जिपि फुत, जिमिगु संसार मस्त महाराज (खवयाबं चवन)
- सेनापति- (तान्त्रिकयाके) छं छुं धायेमाःगु दुला ?
- तान्त्रिक- (हठ यानः) महाराज, जि तान्त्रिक खः । जि देवीया उपासना यानाचवनाम्ह खः । प्रेत साधना यायेगु जिगु ज्या खः । देवदेवीया उपासना यायेत बलि बिइगु जिमिगु धर्म खः । ध्व बेसय् धर्मकार्यं यानाचवंपिन्त उजुर

लगय्मजू धंगु कानून दयेकातःगु दु, महाराज, जितः
बिदा बियाबिज्याहुँ ।

मिसा- (ह्वह्व) महाराज, थ्व ज्यानमारा खः, थ्वयात राजां
जुइमाः ।

यशोधरा- तान्त्रिक, कानून नरबलि बिइज्यू धकाः धयातःगु दु
लाकि मवु ।

तान्त्रिक- कानून नरबलि बिइमज्यू धकाः धयातःगु नं मवु, राज-
कुमारी, धामिक कार्यया ज्याखँ यायेबल्य व ज्यायाडुने
नरबलि नं लानाच्चंगु दु ।

यशोधरा- तान्त्रिक, गय्यानाः पत्याः यायेगु ? छ धर्मकार्यया लागी
हे नरबलि ब्यूगु खः धकाः ?

तान्त्रिक- राजकुमारी, जि छम्ह तान्त्रिक खः, उकि जि धइगु खँय
बिश्वास यायेमाः ।

यशोधरा- धर्म धइगु छु खः ? जितः थुइकाब्यूसा तान्त्रिक ।

तान्त्रिक- देवदेवीया उपासना यानाः देवदेवीयात खुशा यायेगु हे
धर्म खः ।

यशोधरा- मानवमात्रया कल्याण यायेगु धर्म मखुला ?

तान्त्रिक- राजकुमारी, देवदेवीयात लय्ताय्केगु जिमिगु कर्तव्य
खः । जिमिगु कल्याण यायेगु हे देवदेवीया कर्तव्य खः ।

यशोधरा- (व्यंग्य यानाः) सुयां काय्मचा स्यानाः बलि बिया-
छ्वयेगु लंगु कर्तव्य खःसा मनू भ्वाकेगु देवदेवीया कर्तव्य
डुने लाःकि मलाः ।

तान्त्रिक- (कठोर जुयाः) महाराज ! राजकुमारीया म्हुतुइ
नास्तिकया भावना खनेदत । धर्मकर्मया बिरुद्ध नवाना-
बिज्यात ।

- यशोधरा- सुम्क च्वे, तान्त्रिक, जि न्यनागु न्ह्याःया ततप्यंक लिमः
व्यु ।
- मिसाम्ह- महाराज, थ्व पापीया खे न्यनाबिज्यायेमते, थ्व धूर्त खः,
जि काय्यात छाय् बलि बियागु धइबलय् छिपि फुकसित
स्वर्गया सुखभोग याकेत धकाः धाइम्ह पापिष्ट तान्त्रिक ।
- तान्त्रिक- थ्व खे फुक दंवी इच्छाय् भरपरय् जुइ राजकुमारी, उकिं
थुकिया लिसः जि बिइ फइमखु ।
- यशोधरा- अयसा छं छाय् याकःम्ह काय्मचा बलि बियागु ?
जीवन धइगु अमूल्य रतत खः । गुगु कि- सिनावन,
स्यानाछवन धाःसा हानं लिहां वइमखु । अथे धकाः
सीक सीकं छाय् बलि बियागु ? मचाया मांथागु खुशी
छं लित हयाबिइ फुकि मफु ? (तान्त्रिक त्वलह्य जुया-
चवनी)
- तान्त्रिक - (अनकनेयानाः) देवदेवी नरबलि यथेक् । उकिं नरबलि
बिइगु जिमि धर्म खः राजकुमारी । न्ह्याथे यानाःसां
देवदेवी लय्ताय्केगु जिपि उपासकतय्गु धर्म व कर्तव्य
खः ।
- यशोधरा- छिमिसं अइंकार व झूठा गर्व यानाः थज्याःगु ज्या
यानाच्चवन । देवदेवी धिंपि स्त्रीगु रक्षा याइपि खः । स्त्रीगु
हि त्वनाः लय्ताइपि मखु । दक्व प्राणीयात सुख बीगु ज्या
हे धर्म खः । गुम्ह मनुखं मनूयात दुःख बिइ व मनुखय्
गनय् जुइमखु । छं याःगु धर्म मखु पाप खः पाप ।
- तान्त्रिक- आः छु आज्ञा जुइ राजकुमारी, जि ला कानूनं बिया-
तःगुकथं हे धार्मिक कार्यया रूपय् उपयोग यानागु खः ।

यशोधरा (छा:खेरं स्वयाः) धार्मिक स्वतन्त्रता फुकसितं माः ।
 अयसां ल्बाभः ज्वनाः धर्मकर्म यात धाःसा व धर्मं मखु,
 पापया श्रुष्टि जुइ । धार्मिक आचरण धइगु मन स्वच्छ
 व कोमल जुइमा धकाः प्रतीकया रूप्य कयाः स्वांमाः
 ज्वनाः व स्वांया सुगन्धयात देवदेवीया मन्दिरय् चढय-
 याइ । अन मनय् शान्ति प्राप्त जुइ ।

(भचा वातावरण शान्त जुइ । यशोधरां हे हानं धाइ)
 कानून धइगु प्रजाया रक्षा यायेत दयेकेमाःगु खः ।
 हत्या धइगु न्ह्याम्हेस्यां याःसां अपराध खः । अयसां
 धार्मिक ज्या यायेगु नामय् नरबलि कानूनी दृष्टि अप-
 राध खः कि मखु ? जि थ्व खे थौं दरबारय् ततःधंगु
 पदय् ज्वनाः न्यायया जिम्मा कयाचवपिनि मनसाय सीके
 कयं न्यनाचवना ।

न्यायाचार्य- कानूनकथं विचाः यायेबलय् नरबलि बिइगु बारे स्पष्ट
 जूगु खनेमदु, धर्मया नामय् नरबलि बिइगु अपराध खः
 धकाः धायेगु स्पष्ट मजू ।

यशोधरा- अय् जूसा न्यायाचार्यजु, छाःपिनि विचारय् थ्व तान्त्रिकं
 याःगु नरबलि उचित खः कि अनुचित ?

न्यायाचार्य- थ्व मुद्दाया निर्णय राजकुमारीया म्हुतुं हे न्यनेगु धइगु
 जिपि सकल मभासव्या अभिलाया दु ।

यशोधरा- अय् जूसा जि छता खे न्यने- धर्म हे न्याय खःकि, न्याय
 धर्म खः ?

(वातावरण भचा सुनसान जुइ)

न्यायाचार्य- राजकुमारी, छाःपिमिगु अतिकं दुयःगु बुद्धियात सभा-
 सदपिसं तारिफ याइ । थ्व तस्कं महत्त्वपूर्णगु खः-

छपिसं सत्य छु खः धइगु लुइकेगु कुतः यानाबिज्यात ।
जिगु बिचारय् न्याय धइगु हे धर्म खः । न्यायं मनूतय्
धर्म रक्षा याइ, उकि हे कानून दयेकातःगु जुइमाः ।

यशोधरा- अय् जूसा छःपि सकस्यां धर्म धइगु न्याय मखु धकाः
सम्भय् जुल मखुला ?

न्यायाचार्य- सत्य खः यशोधरा ।

यशोधरा- अय् जूसा जि धर्म रक्षाया निर्मित निशाफ न्यके । न्याया-
चार्यज्, कानून धइगु धर्म रक्षाया निर्मित जूगुलि धर्म
बिरुद्धय् वनीपिन्त कडा सजाय बिइमाःगु उल्लेख दु
मखुला ?

न्यायाचार्य राजकुमारी आज्ञा जुयाबिज्याःगु खे खःगु खः ।

यशोधरा अय्सा जिगु फैसला थथे खः- थ्व दरबारय् च्वनाः
जनताया हिचःति थः पालय् जुगः नं विद्वान् धाःपिन्सं
भूल याःगु दु । कानून स्पष्ट मजूगुलि थुपि निम्हतिपू-
यात अन्याय जुल । उकि दकय्त्तापां थ्व दरबारय् च्वपि
भारदारपि दोषी खः । (यशोधरां प्यखेरं मिखा ब्वइ ।
अन मुनाच्वपि सकस्यां च्वाः गखेसे च्वनो) उकि थन
मुनाच्वपि सकल सभासदतय्सं पालंपाः लय्लय्पति थ्व
मिसाया मेम्ह सन्तान मदुतले थुमि छेय् वनाः छगू
सुवर्ण मुद्रा बिइमाः । अले... थ्व तान्त्रिक, गुबलय्तक
व मिसाया मेम्ह सन्तान दैमखु उबलय्तक खोरय् कुनाः
बलि मबिसे देवदेवीया आराधना याकाः धर्मकर्म लगय्
याकेगु । मेम्ह मचा दयेकाः नं आबलि गुगुं नं देवी
आराधनाया नामय् नरबलि बिइ दइमखु, बलि बिनाः
धर्मकर्म यायेत स्वतन्त्रता दइ ।

सभासर्दीपि— (छक्कलं हर्षविभोर जुयाः) राजकुमारीया जय
जुइमा !

यशोधरा— थ्व जिगु फंसला खः ।

सेनापति— (थःगु थासं दनाः माहांतय्त इशारा यानाः) थ्व
तान्त्रिकयात खोरय् कुने यंकि ।

तान्त्रिक— ग्रन्याय जुल महाराज ! रक्षा यानाबिज्याहुं । जि
तान्त्रिक खः ।

(माहांतसें ज्वना यंकी)

मिसा— जय जुइमाल महाराज, जय जुइमाल राजकुमारी,
जिमिसं न्याय पावय् जुल । (सकलें वनी)

(लाय्कू छम्हाः शान्त जुइ, जुजुं यशोधरायात स्वयाः
लय्ताः भावं स्वइ) निम्हसिकें ख्वालय् गर्वया अनुभूति
खनेदइ ।

जुजु— महामन्त्री, थीया समा थन हे बिसर्जन यानाछ्व ।

महामन्त्री— जो भ्राजा महाराज ! (सभा व्वचाइ ।)

Dhamma.Digital

—५—

(२०)

निगूगु लु

थाय्- राजकुमार सिद्धार्थया कोथा ।
सनीगल

(राजकुमार सिद्धार्थ तसकं ग्हुएवाः ज्यानाः उखे-
थ्खे इह्यिरू जुयाच्चनो । सुसारेत सामान ज्वनाः
कोथा छायेगु ज्याय् इयस्त जुयाच्चनो ।)

- सिद्धार्थ- कोथा बांलाकेबलय् गनं नं छुं वस्तुया ह्योति मजुयेमा ।
माःथाय् माःगु वस्तु छायेपा ति । थौं राजकुमारो
यशोधरा जिगु नगलय् पाहां जुयाः बिज्यायेत्यंगु
दु । जिगु नगलं यायेगु लसकुसय् छुं वस्तुनाप
लनास्वये मफुसां तवि थौं दरबारया शानसौगत नं
कयने मालाच्चंगु दु ।
- सुसारै- घन्दा कयाबिज्याये स्वाः युवराज ! जिम्सं छुकियां
म्होति यायेमखु । हजुरया नुगलय् च्वंगु भावयात
हनाबना तसे उकियात पूर्णं यायेगु हे जिमि कर्तव्य खः ।
- सिद्धार्थ- छिंपिप्रति जिगु पूरा विश्वास दु, छिंपि फुकं जानाः
जिगु लसताया लागी मुति यानाच्चन ब जि गुबलें
त्वःमंते, फइमखु ।
- सुसारै- युवराजया म्हत्तं पिहां वइगु अमृतवाणीं जिंपिप्रति
माया, करुणा न्हाबलें वागाये थें गरायाच्चंगु दु, ध्व
जिमिगु तःधंगु भाग्य खः ।
- सिद्धार्थ- (मुसुहं ह्लिलाः) छिंपि जितः साप हे यः ।

सुसारे- राजकुमारी यशोधरा तस्कां बांलाःम्ह रूपमती खः ।
पूर्णचन्द्र थें जाज्वल्यमानम्ह, कान्ति दुम्ह राजकुमारी
आःतक जिमिसं खनागु मवुनि युवराज ।

मेम्ह सुसारे- सत्य खः युवराज, राजभवनया सभाकोषाय् जत्र
राजकुमारी बिज्यात, छव्वलं राजभवन ला जाज्वल्य-
मान जुयावल । सभाभवनय् वसपोलया चमक खनाः
जिपि अजू चाल । राजभवनय् थः प्रबु महाराजया
सिंहासनलिककया आसनय् चवनाबिज्याःबलय् ला
ग्रोहो ! संसारय् दक्ख मिसातय् रूप सौन्दर्य् छथाय्
मुनाः वःथे च्वन । फुक्क सभासद्या मिखाला राज-
कुमारीयाके केन्द्रित जुल युवराज ।

मेम्ह सुसारे-- राजकुमार हजुर नं म्हिगः सायंकालय् राजकुमारी
थन राजमहलय् पाहुना जुयाः बिज्याःबलय् छःपिनि
ध्यान ला राजकुमारीयाके जक एकनाशं लानाचवंगु
खना । हजुर अतिकं मोहित जुयाः मिखा फुतितकं
यानाबिमज्यासे ध्यान केन्द्रिय जूगु खनाः ला जिपि
लाति थें बातां का । हजुरया प्रतिकं मोहितभाव
म्हिगः तिनि हे खना ।

सुसारे- सत्य खः युवराज ! छत्रपोज बगंचाय् चाःहुलाः छमा
सिमाक्वय् च्वनाः विचारमग्न जुयाबिज्यात । अबलय्
ला हजुरया संसार हे यशोधरा राजकुमारी थें ताल ।

सिद्धार्थ- खः धात्थे खः छिम्सं धाःगु । राजकुमारी ला तस्कां हे
बांलाःम्ह, हिसिदुम्ह खः । जब जि वयात खन- मनय्
धौबजि बाल । न्हगु जोश, उरसाह, उनंग दन । जिके
छगू न्हगु अनुभव जुल । जीवनय् गुळें मवःकथंया

- आनन्द वया ख्वाः स्वयेमात्रं जुल । जिगु न्होने सुं दु
धइगु हे त्वःमन । वहे राजकुमारीया ख्वाः बाहेक
संसार हे त्वःमन ।
- सुसारे- युवराज, व ईयात जिम्सं संसारय् दक्व प्राणीया मनय्
च्वंगु प्रेमालापया सूत्रधार थें तायाचवना । मतिनाया
नमूना हे खंकाचवना घात्थें थम्हं थःत हे त्वःसंकाः ।
- मेम्ह सुसारे- उर्कि थों युवराजया वचनयात नुगलय् तयाः क्वथा
छायपालय् जिम्सं छुं कथंया म्हीति अनुभव मजुइकथं
यायेगु जुल हजुर ।
- सिद्धार्थ- घात्थें हे थों छिम्पं जिहे न्हूपहः खन । थों जिके वःगु
लसता खंयात म्हुतुं वर्णन याये मफु । दक्व फुक आनन्द
मुनाः वयाः जिगु नुगलय् स्वच्चाः वःथें, वहे राज-
कुमारीया मुसुडुं हिला ख्वाः लुयाचवन ।
- सुसारे- राजकुमारी यशोधरा घात्थें छःपिन्त योग्यम्ह खः ।
- मेम्ह सुसारे- हजुरया नुगलय् बास यायेत त्वःम्ह खः वसपोल राज-
कुमारो, यशोधरानाप हे इहिपाः यानाः जीवन
आनन्दमय यानाबिज्याहुं, जिमि प्रार्थना दु । भगवान्
अवश्य स्वयाबिज्याइ ।
- सिद्धार्थ- (केलेहे' मिखां सुसारेयात स्वयाः भावपूर्ण पहलं)
घात्थें जिगु नुगलय् लुयाच्वंगु भाव थें यशोधरायाके
नं उज्वःगु भाव वः जुइला ? उकथंया भाव वइला
मवइ ? वया नुगलय् जिप्रतिया प्रेमभाव लुयामवःसा
छुयाये ?
- सुसारे- युवराज हजुर, छःपिसं धन्दा हे कयाबिज्याये म्वाः ।

- मेम्ह सुसारे- खःनि, छःपिनि ब्वनापी स्वीकार यानाः राजकुमारटे थौया रात्रीभोजय बिज्यायेत्यंगु दु व छःपिप्रतिया आदर प्रेम मखुला हजुर ?
- सुसारे- अन्न ला हजुर, छःपिनाप हे खँ ह्लायेगु इच्छा याना- बिज्याःगु दु घाःगु न्यना हजुर ।
- सिद्धार्थ- छिम्सं घाःथे हे जुइमा, (मन स्वये थें यानाः) लाःसा मन तयेत जक छिम्सं थये घाःगु ला ?
(खँह्लाबह्ला जुजुं हे सामानत उखेथुखे यायां कोया छाय्पेगु ज्या जुयां च्वनी ।)
- सुसारे- युवराज ! नजर जुयाबिज्याहँसा, छुं सामान पुखेउखे याये माःला थें ?
- सिद्धार्थ- बांलाः ! तस्कं बांलात, धन्यवाद छिम्त, अं अले भोजनया ज्वलं दक्खं तयार जुलला ?
- सुसारे- सकतां तयार दु, मीगु वंशय् दक्कथंया नसा-स्वँसा जोरय् जूगु दु- चय्प्यता घासाता तयार दु युवराज ।
- सिद्धार्थ- जिल, बांलात । आनन्द जल जितः थौं । छिमित छु सिरपाः बिइगु जि ? छु ब्युसा छिम्त आदर यायेकइ ? गुकि जि नं आनन्दया अन्नभव यायेदइ ।
- मेम्ह सुसारे- युवराजया जय जुइमा । हजुरया छत्रछांयाय् च्वनाः जिम्त छुकिंसं दुःख मदु । हजुरया आनन्द हे जिमि आनन्द । जिमि ला हजुर थ्व देया जुजु जुयाः राज्य यानाबिज्याइगु, प्रजागणयात सुख शान्ति बिया- बिज्याइगु स्वयेगु जक इच्छा दु युवराज ?
- सिद्धार्थ- छिमिगु इच्छा पूर्वकेगु कुतः याये । (मुसुं ह्लिनाः

भावविह्वल जुयाः) ओहो ! (गुजहुं च्वनाः यशो-
 धराया ख्वाः लुमंकाः) गज्याःगु संजोग, दे-देशं वःपि
 राजकुमारीपिन्त उपहार व्युभ्यं जिगु नुगःया देवी
 यशोधरायात बिडत छुं हे मन्त । अयसां छगू वर ला
 बिडमाली धकाः यशोधरायात वर कायेत इनाप
 याना । राजकुमारीं स्वीकार यात । जिगु भ्रानन्दया
 माःचाः मन्त । राजकुमारीं धाल 'ख्व वर छःपिके
 नाशो जुल' हँ । 'गुबलय् माली उबलय् काये' धया-
 बिज्यात । 'व दियात पियाच्वने' हँ, उफ् ! गज्याःगु
 ह्यगस ! (असंग वंगु भावं मछाःपहः यानाः) अय् !
 छु जूगु जितः, झुमि यंकू थें जुल ..

सुसारे- ख्व ला हजुरया महानता खः । यशोधरायात वाचा
 याका धइगु ह्यगस खंकाः भ्रानन्द कयाबिज्यात । ख्व
 हजुरया दुनुगलय् स्वच्वानाच्वंगु भाव पिज्वःगु खः ।
 अज्याःगु मतिनाभावयात राजकुमारी यशोधरा थें
 जाःम्ह बुद्धिमतीं अवश्य स्वीकार यानाबिज्याइ ।

सिद्धार्थ- अथे हे जुइमा । जि मन् अथे हे तायेकाच्वना ।
 (माहांतयगु प्रवेश)

माहां- अभिवादन युवराज ! राजकुमार देवदत्त व मन्त्री
 हजुरया दर्शन यायेत हाजिर जुयाच्वनाबिज्याःगु दु ।

सिद्धार्थ- दुहां बिज्याकि । (माहांत वनी) सुसारेपि, छिपि नं
 हँ । राजकुमारी यशोधरायात लसकुस यानाह्येत
 तयार या । व ईतक राजकुमार किजा देवदत्त व
 मन्त्रीनाप संगत यानाः दितय्याये (सकलें पिहां वनी ।

- कोथाया प्थखेरं मिखा व्वइ, थुगु हे बखतय् देवदत्त व
मन्त्री वयाः अभिवादन याइ ।
- देवदत्त- थौया जन्मदिनया लसता हनेत हनेबहःम्ह दाजूया
सवारी चलय् यायेत हाजिर जुया ।
- मन्त्री- युवराज हजुरया जन्मद्विया लसताय् राजकुमार देव-
दत्त शिकार वनेगु व्यवस्था यानाबिज्याःगु दु ।
- सिद्धार्थ- (इस्कय् जुयाः) शिकार, थ्व इलय् ?
- देवदत्त- थौ हे । थौ पूर्णचन्द्र त्वयाच्वंगु दु । तःधंगु जङ्गलय्
सिमाया कचामचां व्वज्वयावइगु तिमिलाया जल यानाः
शिकार अति मनोरंजन व अतिकं रोमाञ्चकारी जुइ ।
न्ह्योनेसं च्वंगु शौरभलयःया जङ्गलय् शिकार ह्यितेगु
बिचाः यानाः हाजिर जूवया दाजू ।
- सिद्धार्थ- किजा देवदत्त, थौ अतिकं न्ह्याइपुयाच्वंगु दि । जीवनय्
ह्लापां न्हूगु आशा उत्साहं जाःगु लसता बाःवयाच्वंगु
अनुभव यानाच्वना । किजा देवदत्त, छं जिप्रतिया
मतिना व भक्तिभावं न्ह्याबल्ले थथे हे लय्तायाच्वनेगु
इच्छा यानाच्वना ।
- मन्त्री- युवराज हजुरया कस्ति ज्वःगु वचनयात आदर तया,
राजकुमार देवदत्तं हजुरया लागि गुलि भावभक्ति
तः धंगुया प्रमाण छः थ्व । उकि हे हजुरया जन्मदिकुन्ह
शिकारया वसाः वयाबिज्याःगु छः ।
- सिद्धार्थ- (देवदत्तया बोल्हय् ह्लाः तयाः) किजा, छंगु भावयात
कदर याना । जिगु सुभाय् दु । तर छन्त जिगु अनुरोध
दु- न्ह्याबल्ले छं मन भिज्याय् लानाच्वनेमा । थौया
दिनय् जि सुयातं निराश यायेगु अभिप्राय मद्दु । अय्सां

छंगु इच्छा पूर्वके मफुगुलि जितः दुःख ताः । थोंया
शिकारय् जि वनेगु सम्भव मदु, तंचायेमते ।

(वातावरण छं ई मौन जुइ)

देवदत्त— दाजु हजुरया आजा शिरोपर दु । अयसां जितः ताःगु
खें छु धाःसा हजुर शिकारय् बिज्याये मफइगु कारण
न्यनेवत धाःसा जिगु मनय् चवंगु दुःख ह्यो जुइ !

सिद्धार्थ - खःगु खें धाल देव, थों थ्व इलय् यशोधरा राज-
कुमारीयात थ्वय् सःतातयागु दु । राजकुमारीया
सवारी जुइगुलिइ जि हथाय् चायाचवना । मनय् प्रलो-
भन ला मदु, अयसां थों छु जू छु जू मस्यु— व दि
गुबनें लोमके मफयाचवन । जवकि क्षणिक— आवेशय्
वयाः म्वाःमदुगु घमण्डं यानाः धनुषबाण ज्वनाः
जङ्गलय् वनागु खः । व दि थों नं झलझल थ्व मिछाय्
वयाचवन ।

देवदत्त - दाजु, जिपाखें छं भूल जुलला थें ?

सिद्धार्थ— भूल सुनानं याःगु मदु । भूल घइगु ला झोगु संस्कार
व परम्परा जुयाचवन । देव, धनुषबाण ज्वनेदलय् न छं
भूल याः न जिहे । छंगु बाणं कयाः बैयसं कुतुंवःम्ह
छम्ह हेंयनं हे न त भूल याःगु खः । व हेंययागु छट्ट-
पटी व पीडा खनाः जि दुःखित जुया, थुलिहे मखाः ?
भूलयात सचय् यायेगु हे सत्य भावना खः । भूलया
परिभाषा घइगु हे स्वयम् थःहे थःके भुलय् जुया-
चवनेगु खः ।

देवदत्त— दाजु, हजुरया बिचाः छु खः ? (मेपिपाखे स्वयाः)
हजुरयात शिकार यः मजू लाकि ?

(२७)

मन्त्री— युवराज, राजकुमार देवदत्तं ला राजकुल व शाक्यकुल-
या {शिरोमणीया प्रतिष्ठा बढय् यायेत हे शिकारया
खसाः खःगु खः । थुकियात भूल माःपे जिइमखु ।
हजुरया दुनुगलय् च्वंगु भावना थुइके मफुत । प्रष्ट
यानाः घयाबिज्याःसा बेश जुइ ।

सिद्धार्थ— (किजाया ब्वहलय् ह्लाः तयाः) मन्त्रीजु, राजकुल व
शाक्यकुलया मर्यादा तयेत प्राणीया हत्या यायेगु न्यायो-
चित खः ला ?

मन्त्री— युवराज, थ्व कासा ला युगौ युगनिसँ न्ह्यानाबयाच्वंगु
खः । अज्याःगु विचार हजुरं यानाबिज्याये मज्यू थं
ताया ।

सिद्धार्थ— मनूतय् नसा घइगु मात्र पशुपंक्षीतय्गु ला, हि जक
खः ला मन्त्रीजु ? छु थ्व विशाल पृथ्वीमाताया छातिइ
सयावःगु सिसाबूसा, अन्न आदि प्राणीतय् पित्याः लंके
मफइला ? हत्या, हिंसा गलत खः मन्त्रीजु । थ्व ला
मनूतसँ दयेकातःगु छगू तामासिक खेल जक खः शिकार
घइगु । थुकिं मनूतय्के नुगलय् सुलाच्वंगु हिंस्रक
प्रवृत्तियात ब्वलंकी । शिकार बिनाः नं मीत माःगु
आहार प्राप्त जुयाच्वंगु दु । न्ह्याइपुकेगु साधन नं ला
आपालं दु (भावात्मक अभिव्यक्ति प्वंकाव वनी, भाव
परिवर्तन यायां)— मन्त्रीजु, मीसं भूल यानाच्वना-
परम्पराया नामय् मिखा कस्सिक तिनाः मी मःमः-
न्हुन्हुं ब्वां जुयाच्वना । ह्लापांनिसँ न्ह्यानाबयाच्वंगु
संस्कारया नामय् नवःगु क्वपुलांगु (भावावेशय्)
बिचाःत कय्छानाः वनाच्वना, चिक्चाधंगु छगू
स्वार्थया निम्ति थम्हं थःत पानाच्वना । ह्लापांनिसँ

हनःवयाच्चंगु भिगु बांलाःगु ज्या नं ला दु तर त्वः-
मंका छ्वया, छाया ? छु संस्कारया नामय थुजोगु
प्राणीहत्यां हे जक क्षीगु गौरव प्रतिष्ठा बढय जुइला ?
त्वःति, त्वःति अज्याःगु स्वाःमदुगु खंयात । हिउपाः-
नाप न्याःवने नु क्षी । परिवर्तन ईया माग नं खः ।
भिगुयात नालाः, मभिगु हाकृतिनाः अपसर जुइ नु
बरु क्षी सकले ।

मस्त्री-

हजुरयागु युक्तिसंगत, वाणी तस्कं बांलाः जू । अयसां,
थ्व भरायधंगु संसारया मनूतसें गुलित थुइका काये-
फइ, थके, शंका दु युवराज, हजुरया महान् विचार-
यात छलेलिकाः थ्व खंया मखुकथं प्रचार जुल धाःसा
हजुरयागु जक मखु, शाषयकुलया हे बदनाम जुइफु,
थ्व शाक्यकुलयापिं ला धुं ला छु चिकिधिकःह्य छुं चा
छम्ह तकं स्यायेगु सामर्थ्य मदुपिं धकाः धाइ ।

सिद्धार्थ-

मन्त्रीज, सुयातं स्यायेगु धइगु पाप खः । पृथ्वीमांया
मुलय लयतातां म्हितेगु सकस्यां उलि हे अधिकार दु ।
हिसारहित सुन्दर जगतय म्हिताच्चपिं, ह्लिलाच्चपिन्त
स्यायेगु, दुःख बिइगु थ्व अवश्यनं बांलाःगु ज्या मखु ।
क्षी वं, पशुपक्षीतय दथुइ छुं छुं जक पाःगु बाहेक मेनु
सकनां ला उत्थे मखाः ? क्षी खं ल्हायेसः । क्षीसं
बिचाः यायेफु, सुसंस्कृत जू, रीतिरिवाज, नीति नियम
आदि दु । धसः पुने सः । तर उपिं मसः । उमि छुं
रीतिथिति मदु, थुलि हे मखाः ? उपिं नं पुवः
मुनाः च्वनेगु याः । थःत छुं आपत्ति वःसा थःगु हे कथं
प्रतिकार यानाच्चवनी । थःथःम्ह शत्रुनाप थःथःगु कथं

हे रक्षा यानाच्चनी । स्त्री परिवारय् सुयातं घाःपाः
 जूसा स्त्री गुलि दुःखित जुइ ? थःत हे सुयागुं वाण
 वयाः कःसा स्त्री गुलि छटपट जुइ, गुलि हि बाःवइ ।
 उबलय्या पीडा लुमंकाः सकसितं ग्रथे हे धकाः भाःपे
 फत घाःसा हिंसाया खे थ्व पापी चित्तं भ्रवश्यं तना-
 वनी । आखिर स्वरे- छम्ह पशुया हि नं ह्याउंसे/स्त्रीगु
 हि नं ह्याउं हे मखाः ? कि रंग फरक जुइ लाकि ?

देवदत्त- हजुरयात छु जुल दाजु ? हजुर धइम्ह ला थ्व देशया
 रक्षक छः । राज्य व प्रजाया रक्षा यानाबिज्यायेमाःम्ह
 छःपि हे थुकथं मन कमजोर जुइकाः ग्यानाजुल घाःसा
 शत्रुतलिसे गथे सामना यानाबिज्यायेगु ? छःपिसं
 थज्याःगु खे ननयत्कं तयाबिज्याये मज्यू । शाक्यकुल-
 या राजकुमारया म्हुतुं थज्याःगु खे पिज्वइगु मनासिब
 मजू हजुर !

सिद्धार्थ- प्रजाया रक्षा यायेगु निर्मित स्याये पाले हे यायेम्वाः ।
 शत्रुतलिसे ल्वायेत ल्वाभः हे साः धइगु महु । वहे
 बल्लाःम्ह जुइ गुम्ह ल्वाभः मःवसे थः शत्रुनाप ल्वाइ,
 वहे प्रजायात शान्ति व सुख बिइ । राज्यया कानूनं
 धाइ- स्यायेगु अपराध छः । उकि जि नं धयाच्चना
 स्यायेगु अपराध छः, पाप छः । चाहे व न्हाम्हसंगं
 याःगु थजुइमा दुश्मनं वा सुं प्राणी हे ।

देवदत्त- होशय् वयाबिज्याहुं दाजु ! राजकुमारया म्हुतुं
 थज्याःगु खे ह्लायेगु पाय्छि थें मताः ।

सिद्धार्थ- होशय् हे दु देव, छना खे छं लुमनि जुइ- छंगु बाण-
 कयाः घायल जूम्ह छम्ह बोहेंय् आक्सं धरतिइ कुतुं

चल । छट्पट्य् जुयाच्च्वम्ह व ह्येयं जिगु ख्वाः स्वयाः
 दयाया भिक्षा जिके पवनाच्च्वं थै ताल । व ह्येया गुलि
 म्वायेगु इच्छा यानाच्च्वं थै च्वन । व घाः जूम्ह ह्ये-
 यात जि थःगु कोथाय् हया । स्याःगु सहयाये मफयाः
 छट्पट्य् जुयाः संगु खनाः जिगु नुगः काईं थ्या मिन ।
 जिगु सुख फुकं तनावन । च्छिच्छिच्छि वासः यानाः नं
 मनय् शान्त मजुल । वासः पानाबियाः गवाय्त जायेकाः
 भवा शक्ति वयेषं व ह्येय् ववयावनेवं तिनि जिगु मन
 शान्त जुल । आनन्द जुल । उबलय् जितः आपालं
 न्हाइपु ताल । देव, स्यायेपालेबलय् छंगु मनय् गुलि
 खुशी जुइ, सुयातं म्वायेगु लें दयेकाबिइबलय् दुनुगः
 हे ह्लिलाच्च्वनी । व खुशी छ थम्हं हे अनुभव यायेफइ ।
 व गुबलं त्वःममनीगु जुयाः नुगलय् थानाच्च्वनी ।
 उबलय् छम्त मनूतसें द्यो भाःपिइ, छं थःत थम्हं महान्
 भाःपिइ ।

देवदत्त-

छःपिनिगु थ्व कोमलगु हृदय खनाः जितः ग्यासें वः ।
 थल्याःगु ग्याःपहलं थ्व शाक्यकुलया राज गथे याना-
 बिज्याइगु खः ।

मिद्धार्थ-

छुं जुयाः थ्व कपिलघस्तुषा राज्य जि यायेमाल धाःसा
 थ्वहे करुणा व मैत्रि ज्या कयाः राज्य याये । धनुषबाण
 मज्जसें प्रेम व सद्भाव तथाः राज्य यानाः प्रजायात
 सुख शान्ति दिइ । जि सुयात दमन यानाः मखु ज्ञानया
 लें कथनाः ज्ञानमार्गे हे प्रजायात रक्षा याये । प्रजाया
 लेपु चायेकाबिइ ।

देवदत्त-

छःपिसं कल्पना यानाबिज्याःगु लेपुप्रति जितः शंका वं ।

- सिद्धार्थ— मनं तुनागु ज्या मयात धाःसा शंका वनी । अय्मं,
दृढचित्त जुयाः ज्या यात धाःसा न्हागुं संतुना पूवनी ।
- देवदत्त— दाजु छःपिनि इच्छा पूवनेमा । छःपि दुःखि जुइगु ज्या
जिं पायेमखु । थोंयागु शिकार जिं बन्द पाये । छःपिसं
गथे शान्तिया लेंपुं राज्य यानाबिज्याइ उकी फुगुचाःगु
लिधंसा वियाच्चवने । धनुषबाण मज्जसे शान्ति व जान-
या लेंपुं जक वनेबलय् राज्य यायेत तस्कं थाकुइ,
शत्रुतनाप सामना यायेत ।
- सिद्धार्थ— छंगु इच्छा नं जिं ई बलकि पूरा पाये । छं थोंया दिनय्
शिकार त्वःते धाःगु खें न्यनाः तस्कं खुशी जुल । देव,
छं व मन्त्री निम्हं थन हे च्वनाच्चवें । थों बहनीया
भोजनय् नापं च्वने । थों राजकुमारी यशोधरा, बुवा,
मुमा, महामन्त्रीपिं सकलें थों थन भोजय् बिज्याइगु
डु ।
- देवदत्त— दाजुया आज्ञा थें पाये । अय्मां जिपिं छक्वः पिहां
वनाचये । सुरजख्यलय् शिकार मिहतेत पासापिं सकलें
मुनाच्चन जइ, अमित लित छवयाः वये ।
- सिद्धार्थ— ज्यू, अयसा याकनं लेहां वा ।
(निम्हं पिहां वनी । सिद्धार्थ कोथाय् इरुथिरू जुयाः
उखेथुखे स्वयाच्चवनी । सुसारेया प्रवेश जइ ।)
- सुमार— युवराज, राजकुमारी यशोधरा थुखेपाखे स्वयाः बिज्या-
नाच्चंगु दु । जूजु, लानि व मेपिं सकलें भच्चा लिपा
जक बिज्याये धंगु आज्ञा जूहु दु । युवराज हजुरया
राजकुमारीनाप खेंहाबल्हा यायेत अबसर व्यूगु खः ।

थौ राजकुमारीनाप दुनुःया खँ प्वंकाः वसपोलया
मंखँ वालास्वयेगु मौका खः थ्व युवराज ।

(सिद्धार्थया नृगः कय्कय् च्यानाचवनी । छुयाये
गथे याये जुयाः मनय् खलबल जुयाचवनी ।)

सिद्धार्थ- सुभाय् दु छन्त ! जि फव्व कुतः यानास्वये ।

सुसारे- युवराज, राजकुमारी यशोधरायात थन कोथाय् बिज्या-
केत आज्ञा जुयाबिज्याहुँ । नापं वःपि सखीपिन्त मेगु हे
कोथाय् तयेगु बन्दोबस्त यानातयागु दु । छःपिनिगु
खँल्हाबत्हा जुइगु मेपिसं मताइकथं, मखनीकथंया
व्यवस्था यानातयागु दु । जुजु, लानि मबिज्याःतले
लुधंक मनया खँ लहानाबिज्याहुँ ।

सिद्धार्थ- छिम्त सुभाय् दु ! छिमिसं इच्छा याःथे हे जुइ ।
छिमि खँय जिगु समर्थन दु ।

(सुसारे पिहां वनी, कोथापिने खलबल जुयाचवनी,
सिद्धार्थया मन चञ्चल जुयाः कय्कय्च्यानाचवनी ।
लुखां पिने स्वइ । राजकुमारी थः सखीपिनाप वया-
चवंगु खनी । सिद्धार्थ लुखाय्सं वनी । राजकीय
मर्दाकाकथं अभिवादन यासे लसकुस याइ ।)

राजकुमारी यशोधरा, दुने कोथाय् बिज्यायेत इनाप
याना । (राजकुमारी छयं क्वछुनाः अभिवादन
स्वीकार याइ । न्ह्योने पलाः च्वयेकी ।)

सिद्धार्थ- थौ छःपिन्त थये लसकुस याये दयाः जि थःत धन्य
तायेका । (आदरपूर्वक) आसन ग्रहण यानाबिज्याहुँ ।

यशोधरा- सुभाय् ! (युवराजया ह्वाः त्वह्लय्चायाः स्वया-
चवनी । मनमनं धाइ- छःपिसं जितः गुगु सम्मान तया-

बिज्यात, इज्जत यानाबिज्यात युवराज, थुकिया
लागी आपालं सुभाय् दु (नेपथ्यं थवयावइगु) यशो-
धरां आसन ग्रहण याइ । युवराज सिद्धार्थं नं थःगु हे
आसनय वनाः पयतुइ । यशोधरापाखे स्वस्वं नाइक
खं त्हाइ)

सिद्धार्थ - राजकुमारीज्, छःपिन्त कुशल जू मखाः ? छःपिनि
वारे आपालं खं न्यनागु दु । थौं प्रत्यक्ष साक्षात्कार
याये दत । जिगु अहोभाग्य खः भाःपाः च्वना (नेपथ्य-
ओहो ! गुलि चक्कंगु, बालाःगु हवाः थव, गुलि नायगु
सः, गथे न्यना वस्वयां बालाःगु झझथाःगु वया भाव-
भंगिमा, रूप सौन्दर्य) / (मृदुतुं घाये वइ-)
आपालं कृपातसे जिमि निमन्त्रणा स्वीकार यानाः
बिज्यात, थुकिया गुण ग्रहण याना ।

यशोधरा- (येचाःगु मिखां स्वयाः भच्चा छ्यं ववछुनाः)
जितः लज्जित यानाबिज्यायेमते युवराज !

(सिद्धार्थया हवाः बखुमिखां स्वयावं च्वनी)
बरु ई बियाबिज्याःसा मनया खं प्वकेगु अवसर दइ ।
(राजकुमारीया आशय थुयाः सकसितं पिने हुं
धइथे संकेत याइ । सकलं वनी)

सिद्धार्थ- धयाबिज्याहुं, निर्धक्साथ धयाबिज्याहुं । जि थौं तस्कं
लयताया, छःपिनि आगमनं जिके वसन्त बुव्यगु दु ।
धात्थे घायेगु सा- छःपि उपस्थित जूगु थौया थव क्षण
ताहाकः जुयाभ्युत्ता ज्जू थे तायाच्वन ।

यशोधरा- छःपिनि बचनय् अमृत बाःवयाचवं थे च्वन युवराज !
हजुरदा थुलि उवारगु बचंयात न्ह्यावव तारिक याःसां

मगाः । छःपिनि सुदृष्टि जिपाखे लाःवःगु धइगु थःगु
 भाग्य तायेका । गुबलय् छःपिनापया स्वापू दुगु सन्देश
 वल उबलय्निसें हे छःपि नापलायेगु / छपिनाप निगू
 शब्द खे ल्हायेगु मनय् तीव्र इच्छा दनावल । थौं थ्व
 इच्छा पूजन । छःपि नापलायेधुन खे नं ल्हाये खन ।
 गुकिया निर्मित छःपिनिपाखे पो वल व द्विनया पिया-
 खय् छःपिनि ले स्वयाचवनागु । जिगु जीवन थौं
 धन्य जुल ।

सिद्धार्थ- राजकुमारी, थौं लसताया दिं खः स्त्रीगु निर्मित । थौंया
 दिनय् भवा मन चक्ककाः खे ल्हाये स्त्री । थौं नुगलय्
 गुलि लसता बाःवल अथे हे थ्व छु जुइत्यन धइगु
 आशंका दुःख नं ब्वलनाचवन । जि मस्यु थ्व छु जूगु
 खः ? छे सुख, मेखे दुःख बाःवयाचवन । थ्व मनय्
 गुलि भावनात दनावयाचवन; तनाबनाचवन । स्वरे
 स्त्रीगु न्होने च्वंगु वस्तुत गुबले बांलानाचवन । गुबले
 सुखूचिनाः स्वये हे घच्चायापु थे जुयाचवन । ह्यिगः
 आहा ! धयागु वस्तुयात हे स्त्रीसं बांमलानाः घृणा
 यानाचवना गुबले । थ्व अजूचायापुगु खेतसें मनय्
 गखेसे वयाचवन ।

यशोधरा- छःपि अतिकं ज्ञानीह्य, अयनं थज्याःगु खेय् दुना-
 बिज्यात । खला जि थौंतक थज्याःगु संसारया विषये
 चिन्तना यायेत ई मबियानि । खला व जिगु वजं
 पिनेया खेतिति खः ।

सिद्धार्थ- खः, छःपिसं धाःगु खे सत्य खः । जि गुलि कुतः याये-
 त्वःमंकेत । अयसां जिगु मिखान्होने थ्वहे न्ह्यसःत
 दंबइगु । जिगु भावनात असफल यानाबिइगु । तापाक

- तापाक छंगु जिगु छे थें व एकान्तगु छेय् 'जि' धइगु भावना वइगु अले व जिगु छेय् वासं चवंवःपि जीव-तय्त वशय् तयेत स्वयेगु । मनय् वइ- जि थें मेपि नं सकसितं जि थें भे भाःपेगु कुतः यायेत स्वये ।
- यशोधरा- राजकुमार हजुर, थ्व ज्याला प्रति हे थाकुगु ज्या खः । अज्याःगु कल्पना यायेत संयमित जुयाः एकान्तय् चवनाः मन क्वातुकाः यायेमाःगु ज्या खः । थ्व ज्या योगीतय्गु, महात्मातय्गु खः । छःपि ला थ्व देया राजकुमार, कल्लय् ला जुजु जुयाः प्रजातय्त प्रतिपालन याये मानिह्य खः । आस्थे विरक्त जुयां राजकुलया सर्पादा त्वःताः बिचाः यानाचवने ज्यू थें मताया । (राजकुमारी सुम्क चवनी)
- सिद्धार्थ- मनया आशंकायुक्त खेत गये याःसा थःगु वशय् तयाः चवनेफइ । दुनुगलय् वास यानाचवंगु अनेक विचारयात थम्हं मनंतुना थें याये फइला ? मनय् दुने वइगु पीडायत लसता व आनन्दय् हिले फइला ? सुख व दुःख बिइह्य सु खः ? धयाबिज्याहें रे राजकुमारी !
- यशोधरा- क्षमा यानाबिज्याहें, आज्ञा जुल धाःसा मेमेगु विषयस मन स्वाह्वइगु खें त्हाये ।
- सिद्धार्थ- राजकुमारी, छःपिनायया थोंया थ्व क्षणय् सत्संग यानाः जिदुनेया समस्या समाधानया लंपु अवश्य पावय्जइ धकाः न्ह्यथनागु खः । मनय् वःगु तर्कना छःपिनि न्ह्याने तया, राजकुमारीपाखें न्ह्याबलें थज्याःगु गम्भीर खेंया बिचाः पावय् जुइगु आशा याना । हानं नं थथे छःपिनाप चवनाः सहलह व्वाके दइला मदइ ?

यशोधरा— घुवराज, थज्याःगु गहन खेंया विनाः यायेत ध्व दरबारय् यक्व हे विद्वान्पि दु । छगू छगू विषयस पारंगतपि आपालं दु । अज्याःपि विद्वान्पिनाप सत्संग यात धाःसा छःपिनि समस्या समाधान जुइ । जि मिसा जातियापाखें अज्याःगु गहन खेंया आशा यानाबिज्यात, हजुरया खें थुइकेगुतकं आःतक जिके सामर्थ्य मवुनि । इतं बिलघाःसा हजुरया खें थुइकाः लिसः बिइगु कुतः याये ।

सिद्धार्थ— छःपिपाखें पिज्वःगु सत्य वचनान प्रशंसा याना । छःपि प्रति जिगु विश्वास दु । अकि हे मनया खें म्हुतुं पिज्वल । मिसा धैह्य मिजंयात बल बियाः प्रेरणा बिइह्य खः धकाः मनय् बांलाःगुकथं जग काल । मिसा व मिजंया मतिनां हे थज्याःगु शक्ति पिज्वइ गुकि संसारयात भिगु लेंपुइ न्ह्याके फइ । उकि ... मिसा मिजं रथया निगू पांग्रा थें नापनापं न्ह्यानाचवनी ।

यशोधरा— मतिनां हे लस संसार न्ह्यानाचवन, थःथवय्या मतिना मन्त धाःसा लस संसार शून्य जुल जुइ ।

सिद्धार्थ— राजकुमारी, छःपिनि विचारनाप जि सहमत दु । छःपि जिनाप चवनाः सदां थथे सहलह व्याकाः ग्वाहालि यानाबिज्याये फइला मफइ ?

यशोधरा— थोंतक मिसा व मिजंयाके दुगु ज्ञान व बुद्धिया भेद मवुसां मिजंसमाजं ववत्यलाः मिसाजातिया इच्छा अस्कांक्षा धक्वं बुतिनाः स्वायेमाःगु समाजय् छःपिनि गुण, सहिष्णुता, समता, धर्म्य आदि खनाः प्रभावित जुया । छःपिनि लेंपु व विचारय् गुलित तिबः बिइफइ

धकाः हे थौं छःपिनाप नगःखं प्वकेगु भ्रवसर कयागु
खः, श्व जिगु शौभाभ्य भा पे ।

सिद्धार्थ— धात्थे, धात्थे राजकुमारी (हथाय्चाः पहलं) छःसिं
यानाबिज्याःगु विचाः धात्थे पाय्छिगु खः । श्व
संसारय् मिसा निजंया छुं भेद मदु । जिला न्हाबले
छःपिनि खवाः स्वयाः च्वने दइला धइगु जक मनं तुना-
च्वनागु दु ।

यशोधरा— छःपिनाप च्वनाः छःपिन्त गुलि सेवा यायेफइ धकाः
हे थन वयागु । छःपिनि नायु वचन न्यने धुन, छःपि
खनेधुन । शेष जीवन भ्राः जि छःपिनाप ह्वनाः च्वनेगु
इच्छा जुल । तर व भ्राःनिसे धाःसा जुइफइमखु ।

सिद्धार्थ— व दि गुबलय् वइ थें ?

यशोधरा— छःपि थये हथाय् चायाबिज्याये स्वाः । छःपिसं धया-
बिज्याःथें ई बलकि सकतां जुइ । थौंयात बिदा बिया
बिज्याहुं ।

(पिने खलबल जुइ । जुजु, लानि, देवदत्त, मन्त्रीपि
वःगु सूचं सुसारें व्यूबइ)

सिद्धार्थ— थौंया दिनय् श्रीसं यानागु कल्पना पूवनेमा । (हरबरय्-
चायाः) श्वयुज्वलं ताःलाकि, माःगुतक व्यवस्था या ।

(घकि कुतुंबइ)

(३८)

स्वंगूगु लु (दृश्य-३)

थाय्:- राजकुमार सिद्धार्थया बेंठक कोठा

बेंठक कोठा राजकीय ढङ्गं बांलाक छायापिदा
तःगु बइ । पिने फुर्कासियां लिमलाकाः जुया-
च्चनी । थःथःगु ज्याय् व्यस्त जुयाच्चनी ।
प्याखं हुलीपि थःथःगु पहलं बांलाकाः समाः
यानाः प्याखं हुलेत तयार जुयाच्चनी ।

सुसारे- युवराज सिद्धार्थनाप इहिपाः यानाः स्त्री न्ह्यः युवराजो
यशोधरा थुखेपाखे बिज्यानाच्चंगु दु, फुक थःथःगु
थासय् च्चनबिज्याहं । (राजकुमारी यशोधरा न्ह्यो-
न्ह्यो तयाः राजकुमार सिद्धार्थ मुसुमुसुकयाः बिज्याइ ।
थःथःपिनि आसन ग्रहण याइ ।) प्याखंम्बःत शास्त्रीय
नृत्य हुलाच्चनी ।

सिद्धार्थ- (यशोधरापाखे स्वयाः) राजकुमारो, छःपिस्त प्याखं
बांलाः जुला ?

यशोधरा- राजकुमार हजुर, थौंसिं जि छःपिनिह्य जुल । उकिं
छःपिं घकाः सम्बोधन यानाबिज्याःसां जिल । स्व
मिसाजातिया अपमान थें जुल । (भाव परिवर्तन
यानाः, युवराजपाखे स्वयाः) प्याखं ला साप बांलाः ।
ह्लापा ह्लाप नं छःपिसं थथे प्याखं स्वयम्बिज्याना
ला ?

- सिद्धार्थ- बुबा मुमाया इच्छा ला न्हाबल्ले प्याखं स्वयाः मनो-
रञ्जन या घयाबिज्याइ । जितः ला ह्लापा, प्याखं
स्वयेबलय् न्ह्योजक वड्गु । मिखा चाःसां प्याखंया
भाव जि गुबल्ले मथू, थौंतिनि छनाप चवनाः स्वया-
गुलि तिति प्याखं घड्गु बांलाःगु खः घड्गु मतिइ
वन ।
- यशोधरा- (भुसुहुं ह्लिलाः) प्याखं जक नं आपाः स्वयाचवने
मज्य । प्याखं दिकेत आजा जुयाबिज्याये ला ?
- सिद्धार्थ- (प्याखं दिकेत संकेट याइ । प्याखं दिइ । अभिवादन
यायां पिहां वंपि प्याखंस्वःतय्त युवराजं उपहार
बियाछ्बड । सकलें वनी ।)
- यशोधरा- थ्व थाय्, थ्व ई, थ्व दि सकतां न्हूगु (भावबिह्वल
जि न्हूह्य, छःपि न्हूह्य; ओहो ! मन लसतां स्वां-
ह्वया च्वथे, प्रिय हजुर, छःपिसं ठाय्पियेगु ज्याये
आपालं दुःख यानाबिज्यात जुइ ।
- सिद्धार्थ- छुं न्हूगु मखु, सकतां वहे खः, ह्यिगः छन्त लसकुस
यानागु ववथा थ्व, थौं नं थ्वहे खः । छ वहे, जि वहे,
मीपिं वहे । मेगु पाःगु छुं मवु ।
- यशोधरा- ह्यिगः व थौंया ई पाःथें ह्लापा छःपिनि पाहां जुयाः
वयाचवना । थौं, थ्वहे थासय् छःपिनि युवराजी जुयाः
वयाचवना । थौं छःपिन्त जि थः छम्हं लःल्हायेत वया-
चवना । ह्लापा छःपिं छखेपाखे चवनाः खें ल्हाना-
बिज्याइ । थौं नाप चवने, बिज्याहुं छथाय् हे चवनाः
छःपिन्त लुधकं स्वयाः मतिना बिइ युवराज प्रिय !
- सिद्धार्थ- घातथें खः । ह्यिगःतक जि छन्त मुलाः मुलाः मखं

- पहलं स्वयेमाः । थौं छ जिह्वा जुयावनाच्चंगु दु । ह्यिगः
व थौया थ्व अन्तर हे मखुला जुल ।
- यशोधरा— युवराज, थौं छःपिके छता खे न्यने इच्छा जुल ।
आज्ञा दत धाःसा इनाप याये ।
- सिद्धार्थ— थनिनिसें छंगु मनय् वःगु खे त्हायेत आज्ञाया सरोकार
मदु । जि न्ह्याबलें छंगु मनोकामना पूवकेगु कोशिश
याये ।
- यशोधरा— छःपिसं पौराणिक पुराण आदि स्वयाब्ज्याःगु हे
दु । छःपिसं स्यू, ह्लापा ह्लापाया युगया महा-
पुरुषपिसं थः कलाःपिन्त- गुलिस्यां थः बौयाथाय्
वनेत पनाबिल । गुलिसिनं प्वाथय्दुह्य थः कलाः-
यात जनताया सःया कदर याना धकाः वनेत
वनवास छ्वयाद्यूथे, गुलिसिनं थः कलाः हे जूलय्
पानाद्यूथे, मिसाजातियात अपमानित यायेगु इवलय्
गनं जितः नं भुलचुक बिनाः हे अथे छुं यानाब्ज्याइ
ला ? अथे ला यानाब्ज्याइ मखु जुइ धइगु आशा
यानाः थुलि खे बिन्ती याना युवराज ।
- सिद्धार्थ— यशोधरा ! छं अथे पुराणया खे त्हानां नं जीलाः ?
ह्यिगःया युग व थौया युग आपालं पाये धुंकल । थौया
युगय् मिसाजातियात निजंसरह् म्वायेगु अधिकार दु ।
मिसा-मिजया भेद मदु । निम्हं थःथःगु थासय् उतिकं
तःधं, छं जिप्रति उजाःगु शंका यायेमाःगु मदु । स्त्री
निम्हं छह्यहे खः । निम्हं निह्यसिगुं किपालु खः ।
- यशोधरा— खः । जि छःपिनि किपालु हे खः । छःपि गन दु जि नं
अन दु । छःपिनि किपालु जूयाः जि सदां छःपिनाप

वयां च्वने ।

सिद्धार्थ- (भाव हिताः) यशोधरा, चा प्रापालं वनेर्धुकल ।
छनाछवयेगु मखुला ?

यशोधरा- यौ स्त्रीगु इहिपाःया ह्लापांगु वि, थुलि याकनं गथे
न्ह्यो वयेके ? न्ह्यलं जितः शरण मकाः हजुर ! ज्यसा
थौं, छःपिके हे दुसुना वनेला धइथें च्वं...

सिद्धार्थ- (देचाःगु मिखां स्वयाः) तीजक ह्लाः बिइ । यशोधरां
सिद्धार्थया ह्लाः थःगु ह्लाःतं प्वःचिनी काइ ।

यशोधरा- ओह ! जिगु ह्यय्- छगू न्हगु शक्ति दुइयथें / छु जू
छु जू थें जुयाच्वन / न्हगु अन्नुभव जुयाच्वन... यथे...
थथे .. (भावविह्वल जुयाः) ह्लापा गुबलें मज्जुयथा
अज्ज चायापुगु थ्व ग्याःथें, चिकु थें... कुचुकुचुमि थें
व थ्व मदयेक आनन्द वयाच्वन । उह !... छःपि ..
छःपि जिके दुइय् वःथें जुयाच्वन (मिखा गुज्जुमिकाः)
आः ला जितः न्ह्यः नं वःथें जुल हजुर ।

(निह्यसियां पलाः खातापाछे न्ह्याइ । मत प्वाक्क
सिइ । भ्वातक दबू ख्युसे च्वनी । बलुहुं सें हाःह
धाःगु ई वइ । न्ह्यःखा हालाहइ । बय्या गुनुहुं
भ्वःगु सलय् बिहांचुलि मेया सः थ्वइ । यशोधरा
बलुहुं दनी । सेंसैं मिलय् याइ । युवराजया लिक्क
वनाः-) सुथ जुल । न्ह्यःखा हालाहमे धुकल ।
वनाबिज्याहुं युवराज ।

(पिने- सुप्रभातं प्रभातं, दशबल तवमित्यं.. या
तुतःमे गुनुहुं थ्वयावइ । युवराज नं दनावइ ।
निम्हुं लिसेलिसें वइ । तिकइयाः न्ह्योनेसं च्वनाः

तिक्रम्याः ह्वतं स्वह । ज्ञंगःपन्थीतय्गु चिरच्चिर
सः तायेदयाचवनी ।

- सिद्धार्थ- राजकुमारी, स्वसाः ज्ञंगःपन्थित व्वां व्वां जुयाच्वंगु !
- यशोधरा- ध्व तिक्रम्याः धयागु नं छगू अजूचायापुगु क्रम्याः खः ।
श्रीसं सकमितं खं तर शीत सुनां मखं ।
- सिद्धार्थ- खः, थुकी श्रीगु देया कःमितय्गु तःधंगु गुण सुला-
च्वंगु दु । थम्हं पिनेया संसार खनीगु । पिनेयापिसं
थःपिनि संसार मखनीगु ध्व छगू गृह्य मन्त्र खः ।

प्यंगू लु

दानशाला, गन न्ह्याम्ह मनूयात नं माःगुकथंया वस्तु
दान बिइगु थाय् । राजकुमारया इहिपाया लसताय्
राजकुमार व राजकुमारीपाखें दान बिइत माःगु
व्यवस्था यानातःगु दु ।

महामन्त्री— राजकुमार व राजकुमारी थन बिज्याइगु ई जुल ।
फुक वस्तु ठीक जुल मखुला ? धकाः न्यनाबिज्यात ।

व्यवस्थापक— महामन्त्रीजु, छःपिसं उजं दयेकथें माःगुतक सकतां
ठीक यानातयागु दु ।

महामन्त्री— ई जुल । राजकुमार व राजकुमारी थन स्वयाः
बिज्यानाचवन । (उगु हे इलय् राजकुमार, राजकुमारी
निम्हं वयाः थःथःगु थासय् पयतुनाबिज्याइ ।) महा-
मन्त्रीं पबंवयाचवंपिन्तु उजं दयेकी ।) छिकपिन्त छु छु
माल धयाबिज्याहूँ ।

छह्य मिसाहा— महाराजपिनि कृपां नये, त्वनेत, पुनेत छुं हे दुःख मवु ।
राजकुमार व राजकुमारीपिनि ह्लाःतं छता पवने धकाः
वया । जि मचातय्त ब्राह्मः स्यनेत सिउचा पानातःगु
ग्वह्लः छपाः व ग्वः ब्राह्मः सयेकेयात चवयेत सलां
पबंवया ।

(राजकुमारं ग्वह्लः व राजकुमारीं सलां बियाबिज्यात)

छह्य बुहा— (धुसिलुयाः ववं) थ्व कपिलवस्तु वेसय् नये, त्वने, पुने
मखंपि सुं हे मवु । जितः नं फुक वस्तु दयाः नं थ्व
बुढेसकालय् छगू सहाराजक वःसा गाःथें तायाः

छधु कथि पवनाच्चवना । (वइत कथि हे बियाछ्वइ)

रोगीह्य बुह्हा-जितः स्वच्चं सतप्यानाच्चवन । थ्व लायकुली च्वंगु
भियु वासः सेवन यायेवःसा रोगं स्वःतरिला धकाः
मतिइ तयाः वासः भचा पवनाच्चवना ।
(वासः बियाछ्वइ)

उह्य जोगी- (पुलुक्क खनेदइ)

सिद्धार्थ- महामन्त्री ! स्व स्व, हुकन वःह्य जोगीयात सःताहिं ।
छु वस्तु माल व बियाछ्व । (सिपाहीतन्नं सःतः वनी ।
जोगी मतापय् थःगु पहल लंपुइ वनाच्च वनरी । वं छुं
पवनीमखु उखेयुखे जक स्वयाः वनी ।
(सिद्धार्थ, महामन्त्री फुक्क वस्तु सिधयेकाः दानं
विइ)

महामन्त्री- युवराज ! गुलि जोरम् यानातयागु खः व वस्तु गुलि
बिल उलि हे अण्वया वःथे च्वं ।

यशोधरा- राजकुमार ! महामन्त्रीज् धयाबिज्याःथे दान धइगु
वस्तु बियां फुइमखु, ब्यूलिसे उण्वः दयावइ ।

(दानशालां दान बिइधुंकाः अन च्वंगु क्यबम् राज-
कुमार व राजकुमारी चाःहुलाबिज्याइ । व थासय्
लःह्यैत निह्य पुखुलिइ ह्यिताच्चंगु, चखुंबखुंतय् नं
निह्यतिपू स्वाः स्वाः स्वाकाः यःत्यःया भाव क्यना-
च्चनी । ह्यय्खा कलाःह्य प्याखं हुलाच्चंगु, भाःतह्य
सिमाच्चव्य च्वनाः स्वयाच्चंगु आपालं न्ह्याइपुगु किपा-
पुलुत स्वयाः थःगु क्वथाय् लिहां बिज्याइ ।)

सिद्धार्थ- यशोधरा ! ह्याचः दानशालाय् वःपिलय् छह्य बुह्हा,

छह्य रोगी नं वःगु दु । शी नं ग्रथे रोगी व बहुण
जुयावनीतिनिला ?

यशोधरा— राजकुमार, थ्व फुक प्रकृतिया नियम छः । बांलाक
वासः मयात धाःसा इलय् ब्यलय् नयेत्वने मयात धाःसा
त्वचं कइ अले ई वःलिसे ज्याथजियथि जुयाहे वनी ।
शी नं ग्रथे हे जुइतिनि गथे शी बुवापि ज्याथ जुल ।

सिद्धार्थ— ज्याथजियथि मजुइगु लें मदुला राजकुमारी ?

यशोधरा— थ्व संसारय् सृष्टि जक्व वस्तु ई बलकि ज्याथजियथि
जुइ । गथे पुसा पियाः फल सयावइ । पुसां पिहांवःगु
नुसा, सिमा हानं पुसा जुयाः पुसाया बुने वनेफइमखु ।
ग्रथे हे ई बलकि फल सइ । फल कुतुंवनो । हानं
सलमः जुलि जायाः हानं बहेकथं फल स्याज्वनी । थ्व
फुक प्रकृतिया नियम छः ।

(बहे बखतय् बहनी जुइधुंकी । निन्हं दनाबिज्याइ ।)

(सिद्धार्थया मनय् राजकुमारीया सः व पवंबःपिनिगु
किपात न्ह्योने वयाच्चथं च्वनाः मिखा तिसिनाः च्वना-
बिज्याइ) छुं वें लिया—)

सिद्धार्थ सुथह्लाषां दनाः थःगु नित्यकर्म सिधयेकाः
याकःचा क्यबय् वनाः छमा सिमाक्वय् च्वनाबिज्याइ ।

यशोधरा— (दनाबिज्याइ, सिद्धार्थ राजकुमार छाताय् खनीमखु ।
उखेथुखे स्वयाबिज्याइ । सुसारेतय्त सःताबिज्याइ ।)

यशोधरा— राजकुमार मन बिज्यात ?

सुसारे— क्यबय् च्वंच्वनाबिज्याःगु दु ।

(यशोधरा क्यबय् बिज्याइ । सिद्धार्थया न्ह्योने वनाः)—

- यशोधरा- राजकुमार ! छाद्य् एकान्तय् च्वनाबिज्याना ?
- सिद्धार्थ- (यशोधरायात स्वयाः भवविभोर जुयाः) यशोधरा,
स्वसा, गुलि आनन्द, गुलि न्ह्याइपु ।
- यशोधरा- थोया लसता इलय् झन छःपिन्त आनन्द जुइगु खँ छता
बिन्ति यायेत्यना, न्यनाबिज्याये ला ?
- सिद्धार्थ- धारे, छु खँ खः लसतायागु ।
- यशोधरा- (लज्जा चायाः धाधेला मधाधेला यायां स्वछुनाः)
छःपिनि अंश जिं नालाकाये धुन । जिगु प्वाथय् तया-
तया । छुं ला लिपा छःपिनि अंश प्रकट जुइ । जीवनय्
श्वसिबे लसताया खँ मेगु छु जुइ ?
- सिद्धार्थ- (आश्चर्ये चायाः) राजकुमारी ! छं छु धाये
त्यनागु ?
- यशोधरा- छःपि मचाया बरे जुइन धयागु का, अले जिं मां जुइह्य
जुल ।
(लाय्कडुने- खँ फलय् जुइ । जुजुयाथाय्तक ध्व
खँ धयनी ।)
- सुद्धोदन- (थः लानियात स्वयाः) आःतिनि श्री राजकुमार थःगु
धासय् बल । राजकुमारी यशोधरा धात्थे हे श्रीगु
कुलया मत्त ध्याकःवःह्य खः ।
- महारानी- ज्योतिषाचार्येपिनि धापू नं मखइला महाराज ?
- सहाराज- थो जिं तसकं लसताया खँ न्यने दत । मन न्ह्याइपुल ।
(धर्कि कुतुं वड)

छुं ला लिपा : मचा बुइकेगु कोठा

(यशोधराया व्यथा ज्याच्चनी । लासाय् स्वतुलाः फाताफाता पुलाच्चनी ।)

यशोधरा- उहूह उक् !... तस्कं प्वाःस्यात .. सखिपि .. मज्जिल उक् .. स्यात ।

सुसारे- राजकुमारी ! भवा सहयानाविज्याहुं । मिताजाति-तयसं मां जुइत भवा कष्ट सहयाये हे माः । धन्दा कयाविज्यायेमते ! अज्जिपि वइत, सकतां ठीक जुइ । मचा लिपा ला आनन्द हे जुइ ।

यशोधरा- राजकुमार मन विज्यात ? कसपोलया हवाः स्वये आपुलु जुल ।

सुसारे- राजकुमारी ! थन कोठाय् मिजंत दुहां वयेके बिइ-मखु । कुने बगंचाय् च्चनाः आराम यानाविज्याना च्चन राजकुमार ।

(थुथाय् हे अजिया प्रवेश)

अजि- राजकुमारी, थुछे स्वयाविज्याहुं, ह्यय् मतीचा पीडा जूसां सह यानाविज्याहुं...

यशोधरा- मज्जिल .. मज्जिल .. प्वाः स्यात्त अजि... उक् ! ...

-ॐ-

मचा जायेवं यशोधराया मचा बुइ, मचाया हवःसः तायेदद ।...

-ॐ-

(४८)

(राजकुमार सिद्धार्थ च्चनारुचंगु वयवय् सुसारे वयाः
सूचं वयवइ .)

सुसारे- राजकुमारया जय ! . राजकुमार हजुर, राजकुमारों
काय् बुइकाबिज्यात ।

सिद्धार्थ- (अस्कय् जुइ) हां यशोधरां काय् बुइकल ला ?

सुसारे- राजकुमार ! काय्या स्वाः स्वयेत बिज्यायेमाल ।

सिद्धार्थ- बुबा मुमायात थ्व सूचं बिइधुन ला ?

सुसारे- मेपि उखेपाखे सूचं बिइत वनेधुंकूगु दु हजुर !

सिद्धार्थ- छ वनाच्वे, पलख लिपा जि वये ।

(आखालं)

सिद्धार्थ- (विचारमान ज्याः) थों, जि अबु जुल, यशोधरा मां
जुल । जिमि निह्मतिपूया मतिनाया थों छगः फल
सल । हानं मेगु नं फल सयेफु । थ्व फुवक छु खः ?
मुखया लं खः वा दुःखया बन्धन ? थों जि यानाः
यशोधरां प्रसव वेदना सहयाये माल, गुलि कष्ट जुल
जुइ, गथे सहयात जुइ ? वं जितः गथे भाःपिइ ? गथे
यानाः स्वाः स्वःवने वयागु ?

-●-

(यशोधराया मचाबू ववथा । मचालिसें यशोधरा
खाताय् वन्तुलाच्वंगु दइ । निह्म सुमारेत (मुधिनी व
नई न्हाःने दइ) युवराजया बुलहुं कोथाय् प्रवेश जुइ ।
युवराज खनेवं तीजक नवयुवराज थःगु ल्हाःतय्
कयाः वयवयं खें थवकी)

मुधिनी- स्वयाबिज्याहुं युवराज, छःपि थें हे च्वंहा, भ्याः भचा

(४६)

- उत्थेथुत्थे मलाः ह्य काय् स्वयाबिज्याहूँ, का, मुल्य् तया-
बिज्याहूँ । (मवा युवराजया ल्हाःतय् तयाबिड ।)
- सिद्धार्थ- (पि भ्यगः न्होने तयातःगु खनाः) व छु अजि ? ...
- सुधिनी- श्व पि भ्यगः का, आः श्वयात धयनाः वांछवयाबिडमाः ।
- सिद्धार्थ- उकिइ ज्यान दनिला ? कि मन्त ?
- सुधिनी- श्वयाके नं ज्यान दनि युवराज, मवा सांसारिक व्यव-
हार याइह्य, श्व पि खनेमवयेक छ्वासय् च्वनाः
अन्तिम दियात पियाच्वनी ।
- सिद्धार्थ- (आश्चर्य चायाः) ओहो ! मांया प्वाथय् च्वंतले
नापनापं च्वनाच्वंह्य प्वाथं पिहां वयेवं हे बायाच्वने
मालका मखुला ?

राजकुमार सिद्धार्थया छनेक्वथो ।
ईः- बहनी ।

(राजकुमार छनेत कुतः याइ, छने फइमखु । माःमाः असंग
असंग बनी । खाताय् श्वत्लाच्वंह्य जरुक दनाकथं खाताय्सं
पथजुनाः झुल्य जुइ । युगुहे इनप् प्राखालं धयाहइ- सिद्धार्थया
सलय् हे)

“सिद्धार्थ ! छ बन्धनय् बयनीन । थोँ राहुल छह्य दत,
कल्लय् मेमेपि नं मचात वयावइ । अले छ उम्कय् जुइ फइमखु । छके
च्वंगु ज्ञानया ज्योति पिदने थाकुइ । छं खंथे छंगु म्ह नं ज्यायः जुइ,
त्वगि जुइ अले... अले छन्त नं मृत्युं सालायनी । व ध्यलय् छनाप
सुं बइमखु । छन्त सिथं यनी । स्मशानय् तयाः छवयेकाछवइ अले
छ मु धइगुतक नं लुमंकीमखु । म्वातले छन्त सांसारिक बन्धनं
क्वात्क चिनातइ । अले सिकाः छ सूसु जुयावनी । उकि छ गुगु
उद्देश्य ज्वनाः श्व धरतिइ जन्म काःवया- उग् उद्देश्य पूर्वकेत छ पिहां

वा । सिद्धार्थ ! छं थ्व राज्यसुख त्याग या । त्रिभुवनं हे छंके छं
 आशा यानाः पिपाचवन । गृहस्थीया क्षंसतं पिहां वा, दक्व माया
 वन्धन त्वःति, ई त्यल- बोधिसत्व ! छ बुद्धत्व प्राप्तिया लंय वनाः
 बोधिज्ञानया ज्योति क्यनेत याकनं पिहां वा- ई त्यल ।”

(राजकुमार सिद्धार्थ ब्रुलुहुं दनी । यशोधरा व कुमार राहुल
 दनावल ला घइथे उम्त क्वथिइक स्वइ । भचा त्वल्हय् जूयाः
 स्वइ । मचायात थीथे मथीथे यानाः हानं त्वल्हय् जुइ । हानं
 मनमनं खं वायेकी-

“यशोधरा ! पुत्र राहुल ! जितः क्षमा या । सीमानिगु चोला,
 ज्याथः व त्वगि जुइतिनिगु शरीर त्वःताः इलय् हे ज्ञान-ज्योति बुद्धत्व-
 या खोजय् न्हायेत थुगु वन्धन त्वःताः वनेत्यना । क्षमा या यशोधरा,
 क्षमाया राहुल !” (धाधां क्वथां पिहां वनी)

(यशोधराया क्षसंग क्षसंग वंथे जुइ । न्ह्यलं चाइ ।
 भचा ग्यः पहलं खवाः ज्यानाः प्यल्परं स्वइ । सिद्धार्थ
 थःलिसे क्वथाय् मखनाः उखेथुखे स्वःबिज्याइ । भचा
 नुगःमछि सलं, भचा ग्याःभासं सः थ्वयेकी-
 “राजकुमार ! ... राजकुमार !” इयालं
 क्वस्वइ । हानं तीजक राहुलया लिक्क वयाः खं थ्वकी-

यशोधरा- राहुल ! जि पुत्र ! थों ह्यगमय् ग्यानापुक्क ह्यनाचवन,
 व उवलय् नं अथे हे जुल राहुल ! जि फुत, छं श्रवुं
 गह त्याग यात । झीत त्वःतावन । जि... पनातये
 मफुत... जि पनातये मफुत अनयात... (सुकुसुकुं
 ख्वयाहइ, खाताय् भववइ)

(धकि कुतुंबइ)

थाय्— यशोधराया स्वथा

(न्होनेसं त्वाःदेवाय् मत क्याकाः यशोधरा
ध्यानमग्न जुयाच्चनी । सुसारेया प्रवेश ।

सुसारे— राजकुमारी ! झीम्ह राजकुमार सिद्धार्थ थौं ह्ययर्द
लिपा थन देशय् बिज्यानाच्चन । भिक्षुपि लिउलिउ
तयाः, चीवरवस्त्रं पुनाः, ल्हाःतय् गुलुपाः ज्वनाः थन
लाय्क् स्वयाः बिज्यानाच्चन ।

यशोधरा— (भचा झस्कय् जुयाः) हाँ...? सखि... थौं वसपोल
राजकुमार मखुत— ज्ञानया ज्ञः पिज्वयेका वःम्ह व घ्राः
बुद्ध छः ।

सुसारे— गज्याःगु रश्मी पिज्वःगु वसपोलया खवालं । दे छगुलि
झलमल घाःथे, जन-गतया मनय् पलेस्वां ह्वःथे, सकलं
गुलि लय्लय्तातां बिज्यानाच्चन वसपोल स्वयेत ।
वःवेर्मळि लिपा झीगु नगरय् बिज्याम्ह स्वयेत वनेगु
मखुला राजकुमारी ?

यशोधरा— (सुसारेयात गम्भिर पहलं स्वयाः) सखि, वसपोल
बिज्याइ थनहे, मवस मगाः वसपोल जिथाय् थौं ।
थुगु हे विन छः जि पिपाच्चनागु, श्रद्धाभावया स्वां
वेछायेत ।

(धुथाय् हे राहुल कुमारया प्रवेश जुइ ।)

यशोधरा— (काय्यात थःपाळे सःताः) जि काय् राहुल ! वा
जिथाय् वा पुता ? (मचा न्होने वइ । थनं वनी ।
मचाया ल्हाः ज्वनाः झ्याःपाळे वनी । झ्यालं स्वस्व-
याः .. च्वलापन्निं सुयाः थः काय् राहुलयात कयंकयं—)
स्व पुता राहुल हुंकन वःम्ह, भिक्षुपिनि स्वलय् न्होने

च्वंम्ह चीवर वस्त्र धारण यानाः, चाया गुलुपाः
 ल्हाःतय् ज्वनाः बलुहुं थुखेपाखे स्वयाः वःम्ह, उम्ह हे
 खः स्व छिमि बी धाःम्ह, आक्सय् नगुतय् पुचले जल्ल
 चन्द्रमा थें ज्योति पिज्वःम्ह ज्ञानया सागर थें हे
 धीर बीर अले गम्भीर हवाःम्ह, म्हसीकि जि पुता छं
 वबु धाःम्ह वहे खः स्व बुद्ध झीम्ह ।

(गौतमबुद्ध निम्ह भिक्षुपिं व ज्जुयात व्वनाः यशोधराया
 व्वथाय् दुस्वः दइ । यशोधरां खनेव काचाकाचां बुद्धया
 पालिकाय् भवपुइ । मिखाय् जल्ल हवदि जायावइ ।
 निपा ल्हाःतं ज्वरय्यानाः नमस्कार यानाच्चनी ।)

बुद्ध-

धैर्यं यानाविज्याहूँ यशोधरा !

(सकलं त्वत्हय्यायाः दातावरणयात स्वयाच्चनी ।
 अले यशोधरा बलुहुं दनाः गौतम बुद्धयात स्वया-
 च्चनी ।)

शुद्धोदन-

भन्ते ! थ्व जिम्ह भौमचा खः । छःपिसं चीवर वस्त्र
 धारण यानाविज्यात धाःगु न्यसांनिसे स्वांमाः क्वखा-
 येगु समाः यायेगु त्वःतल । छःपिसं ह्निं छछाः जक
 भोजन यानाविज्यात धाःगु न्यसांनिसे झी भौमचां नं
 ह्निं छछाः जक भोजन यायेगु यात । बाबांलाःगु वसः
 तिसां तिइगु त्वःताः साधारण वसः जक फिइगु यात ।
 छपाः लसाय् जक छनाः भिक्षुणीया व्यवहार यानाः
 यः छेय् च्वंपिसं अन्न च्वं वा श्रकाः सःतः वःसां मवसे
 थन हे च्वनाः छःपिनि मनोरथ पूर्ण जुइमाः धकाः
 भावना यानाच्चन ।

गौतम बुद्ध - (शुद्धोदनपाखे स्वयाः) महाराज ! छःपिं थें ज्याःम्ह-

सिया भौमचा जुया: छःपिनि संगतय् ला:म्ह छःपिनि
भौमचायात ह्लापाया जन्म जन्मनिसे हे ब्वलनावःगु
संस्कार छः श्व फुक्क ।

(गौतम बुद्धं थुलि धया: क्वथां पिहां बिज्याये त्यनी ।
थुथाय् हे)

यशोधरा— भगवन् ! छःपिके छता खँ पवने । जिगु इच्छा, अभि-
लाषात दक्खं पूर्णं जुल । छगू हे इच्छा जक्रु ल्यदनि.
जि छःपिनाप हे वये ..

(गौतम बुद्धं लिफः स्वयाबिज्याइ)

भगवन् जि छःपिनि कला: जुया: मखु । छःपिसं लाना-
बिज्या:गु धर्मया संघय् दुहां वया: बोधिज्ञानयात मिसा
जातिइ इनाविइगु लागी जक्रु इच्छा यानागु खः ।

गौतम बुद्ध— (यःलिसँ वः पि मन्तेपिन्त स्वया:) यशोधरा ! छःपिनि
भावनायात जि कदर याना । अथेसां ई मत्यःनि, धैर्यं
यानाबिज्याहुँ । ई वयेवं छःपिसं यानाबिज्या:गु इच्छा
प्रवश्य पुर्णं जुइ ।

थुलि धया: गौतम बुद्ध क्वथां पिहां बिज्याइ ।
यशोधरा दना: बिनित्ति यानाचवनी । आखालं श्वया
वइ— “बुद्धम् शरणम् गच्छामि..., धरमम् शरणम्
गच्छामि..., सघम् शरणम् गच्छामि...”

धकि कुहां वइ ।

(५४)

चवमिपाखें प्याखें चवयाः दबुलिइ क्यनाद्यु गु प्याखंत
(नेपाली भाषाया गीति नाटकत)

१. ग्रामाको पुकारः २०२५ पौष १ गते— गाउँफर्क राष्ट्रिय अभियानया लसताय् राष्ट्रिय नाचघरय् जुगु प्रतियोगिताय् क्यनाः ह्लाप जुगु ।
न्ह्यव्वःह्य 'न्ह्याइपु ष्यः'
२. राम भरत मिलापः २०२६ साल कात्तिकं क्यनाः ह्लापां रजत जयन्ती मानय् यानाः तत्कालिन श्री जुजु श्री ५ महेन्द्रपाखें शिल्ड व प्रमाण-पत्र प्राप्त ।
श्वसाः— संस्कृति विभाग, न्ह्यव्वःह्य— कला-कार परिवार (सारांश— रामथा आदर्श व दाजुकिजाया प्रेमया भावना)
३. सत्य हरिश्चन्द्रः २०२७ जेठं रजत जयन्ती मानय् यानाः तत्कालिन मन्त्रीपाखें शिल्ड व प्रमाण-पत्र प्राप्त ।
श्वसाः— संस्कृत विभाग, न्ह्यव्वःह्य— कला-कार परिवार (सारांश—सत्यताया पालना)
४. यशोधराः २०२८ साल वंशाख पुत्ति, रजत जयन्ती न्यायेकाः तत्कालिन मन्त्रीपाखें शिल्ड व प्रमाण-पत्र प्राप्त ।
श्वसाः— संस्कृति विभाग, न्ह्यव्वःह्य— कला-कार परिवार (सारांश— यशोधराया न्याय)
५. सतम् वर्ष जीवेत्तः २०२८ पौष १४ गते तत्कालिन श्री ५ युवराजाधिराज, हाल श्री जुजु श्री ५

वीरेन्द्रया बुद्धिया लसताय्— लघु गीति
नाटक ।

खसाः व न्ह्यब्बःम्ह— संस्कृति विभाग ।
(सारांश— तत्कालिन श्री ५ युवराजाधिराज
वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवया पूर्वाञ्चल
पंदल भ्रमण्य जनजीवनलिसे परिचित
जुइगु)

६. युगको पुकारः २०२८ साल जेष्ठ ३० गते, तत्कालिन श्री
जुजु श्री ५ महेन्द्रया बुद्धिया लसताय् ।
खसाः व न्ह्यब्बःम्ह— संस्कृति विभाग ।

संगीत नाटक

१. सत्यनागः २०३० ग्राषाढ ५ निसँ राष्ट्रिय नाच-
घरय् क्यंगु ।
खसाः व न्ह्यब्बःम्ह— सांस्कृतिक संस्थान ।
२. नेपालको राजपरंपराः २०३१ फागुन २८ गते/श्री ५ महाराजा-
धिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवया
शुभ—राज्याभिषेकया लसताय् नेपालया
ह्लापांम्ह जुजु 'हिरा शाह' धइगु वंशा-
वलीया आधारय् दयेकाः राजकीय प्रज्ञा-
प्रतिष्ठानया दबुलिइ क्यंगु ।
खसाः व न्ह्यब्बःम्ह— कलाकार समूह

बुँगछःया गःपतय् च्वंम्ह नागया पौराणिक बाह्यया लिधंसाय्
तयार याःगु ।

नां :

राममान प्रधान

थाय्बाय् :

पुतलीसडक, यैं।

जन्म :

ने.सं. १०४९ कछलागा: १०

जन्मस्थान :

त्यौड, धवाननी

सेवा :

श्री ५ या सरकारया सेवाय् न्हापां- टेक्निकल स्कूल, गोस्वारा, धुमुवा स्कूल, नेपालभाषा प्रकाशिनि समिति, पाठशाला बन्दोबस्त अंग्रेजी फाँट, शिक्षा मंत्रालय, कलेज स्कूल पाठशाला-गोस्वारा, पुरातत्त्व विभाग, पुरातत्त्व व संस्कृति विभाग, रेडियो नेपाल (पुरातत्त्व व संस्कृति विभाग) संस्कृति विभागय् (२०२९ साल असार ४ गते तक) सेक्सन अफिसर (शाखा अधिकृत), लिपा संस्कृति विभाग खारेज जुसेलि श्री प्रधानजुयात नं स्वतः खारेज या:गु।

सामाजिक सेवापाखेर :

प्रभात माध्यमिक विद्यालय श्रीघःया संस्थापक दुजः मध्ये छम्ह, सांस्कृतिक संस्थातय्त मा:गु ग्वाहालि व सरसल्हा बिङ्गु।

थथे हे थौकन्हय् :

नेपा:या सांस्कृतिक, सामाजिक इतिहासया अध्ययन व इलय् व्यलय् पत्रपत्रिकाय् च्वसु प्रकाशन यायेगु।

थाकू: बी.एस. प्रिन्टिङ्ग प्रेस, लगं दलाछि, यैं। फोन: २३१२२२

घबः थाकू: डंगोल प्रिन्टर्स, गोफः त्वा, यैं। फोन: २१५९३२